

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 383.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΠΕΤΣΑΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδ. 382).

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἡ ἀπὸ τῆς ἠπείρου ἀνέχουσα ἄκρα Κωλυεργία ὡς γειτνιαζούσα, κατὰ τὸ κείμενον, ἔθεν μὲν πρὸς τρεῖς νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Ἀριστερᾶν, ἣτις εἶναι βεβαίως ἡ νῦν Ραστερία καὶ Πετσοπούλα, ἔθεν δὲ πρὸς τὰ Τρίκρανα, ἧτοι τὸ Τρίκερι, δὲν δύναται νὰ ᾖναι εἰμὴ τὸ γθκαμλὸν ἀλλ' ἐπίμηκες ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ. Ἄρα δυτικοκρατικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, ἧτοι κατὰ τὸν ἐκ Ναυπλίου εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Πέτσας εἰσπλουον, πρέπει ἀνεύκτως νὰ καίται ἡ ἄκρα Βουκέφλα, ὅ ἐστιν εἰς τὴν Κορακίαν. Ὅτι δὲ τὸ Τρίκερι εἶναι κατὰ παραφθορὰν τὰ Τρίκρανα, οὐδὲ περὶ τούτου δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία, διότι ἡ νῆσος αὕτη καίται ἀληθῶς ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ (τῆς Κωλυεργίας) καὶ τῆς Πετσοπούλας (τῶν Ἀριστερῶν), διακρίνεται δὲ καὶ μακρόθεν ὑπὸ τοῦ εἰσπλέοντος εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον διὰ τὰ τὴν μεσημβρινὴν αὐτῆς θέσιν καὶ διὰ τὰ κωνοειδῆ καὶ κωχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων δύο βουνίδια αὐτῆς· καὶ ὁ Κεῖπερτ τίθησιν, ὡς προσηρται, τὰ Τρίκρανα εἰς τὸ Τρίκερι, ὡσαύτως καὶ ὁ γάρτης τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως· ἀλλὰ καὶ ὁ Λήκ εἰκάζει ὅτι Τρίκρανα εἶναι τὸ Τρίκερι. Ὅθεν δῆλως γενομένης ἐκ τῶν προ-

ταχθέντων τῆς ταυτότητος οὐ μόνον τοῦ Σκυλλαίου, τῆς Θερμασίας καὶ τῆς Ὑδρέας, περὶ ὧν ἀποφαίνεται ὁ Λήκ, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀπεροπίας (Δοκοῦ), τοῦ Βουπόρθμου (ἀκρωτηρίου τοῦ Μουζακίου), τῆς Κωλυεργίας (Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ), τῶν Τρικράνων (Τρίκερι) καὶ τῆς Ἀριστερᾶς (Πετσοπούλας), δὲν μένει ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἡ κατὰ τὸν Παιουσκιᾶν πλησίον τῆς Ἀριστερᾶς κειμένη Πιτουόσσα (α) εἶναι ἡ πιτυοφόρος καὶ διασώζουσα παραφθαρμένον τὸ ὄνομα Πέτσα, ἀντὶ Πητύα καὶ Πιτύα, ἧτις μόνον διὰ μικροῦ τινος πορθμοῦ ἀπὸ τῆς Πετσοπούλας χωρίζεται (β). Μόνον δὲ ζήτημα ὑπολείπεται, τίς ἢ πρὸς τῆς Πιτουόσσης (Πέτσας) ἄλιουσσα; Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέναντι τῆς Πέτσας, εἰς ἀπόστασιν σχεδὸν τριῶν μιλίων, καίται πρὸς βορρᾶν παρὰ τὸ Πορτοχέλιον ἡ γθκαμλὴ καὶ μὴ πετρώδης Χηνίτσα, ἧτις κατὰ πολὺ μὲν μικροτέρα τῆς νήσου Τρίκερι (γ), εἶναι ἰσομεγέ-

(α) Καὶ ὁ Μελέτιος ὡς παρακειμένην τῇ Ἀριστερᾷ ἀναφέρει τὴν Πιτουόσσαν, ἐκείθεν δὲ τῆς Πιτουόσσης τὴν Ἀλευσὴν, ἧτοι τὴν Ἀλιεύσσαν.

(β) Τὴν ταυτότητα τῆς Πέτσας πρὸς τὴν Πιτουόσσαν μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ὑποστηρίζει, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρέθη, καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Πλανίου, ὅστις πρῶτον ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ νῆσον ἀναφέρει τὴν Πιτουόσσαν. Καὶ ὁ Λεουρεμβέργιος τὴν Πιτουόσσαν ἐν τῇ Πέτσα τίθησι (Joannes Leurembergii, Graecia antiqua ed. Sam. Puffendorfi, Amstelodami, 1660.) Διὰ μακρῶν δὲ αἰρέται ἐν τοῖς ἐπομένοις πᾶς διαταγὰς περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Πέτσας πρὸς τὴν Πητύαν καὶ Πιτύαν.

(γ) Ὁμολογῶ, ὅτι ἐπατήθην εἰπὼν τὸ ἐναντίον διὰ τῆς πρώτης αὐτοσχεδίου διατριβῆς μου, διότι δὲν εἶχον πρὸ ἐφθαλμῶν γεωγραφικὸν τινα πίνακα.

θης σχεδόν πρὸς τὰς Τσελλεβίνκας καὶ πρὸς τὰς νήσους τῆς Κορακιᾶς καὶ τῆς Κοιλιάδος καὶ δεκάκις μεγαλύτερα τοῦ ἀπωτέρου ἀπὸ τῆς πόλεως (τῆς Πέτσας) σκοπέλου Μπρούμπουθι, αὐτὴ φυσικῶς εἶναι ἡ Ἀλιοῦσσα, τοσοῦτ' ἄλλο, καθ' ὅσον ἐπαληθεύει ἐν αὐτῇ ἡ περικοπὴ « παρέχεται δ' αὐτὴ λιμένας ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον, » διότι χωριζομένη ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ, δι' οὗ διέρχονται συνήθως τὰ εἰσπλέοντα εἰς τὸ Πορτοχέλιον τρεχαντήρια, παρέχεται ἀρκτικῶς καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα ὄρμον κατάλληλον (α).

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ ἀνασκευάσω τὸν κ. Ἀνάργυρον, ὅστις ἀνατρέπων αὐτοβούλως τὴν σειρὰν, καθ' ἣν ἀναφέρει ὁ Παιουανὶκὸς τὰς νήσους Ἀλιοῦσσαν, Πιτυοῦσσαν καὶ Ἀριστεράς, τὴν μὲν Ἀλιοῦσσαν τίθησιν εἰς τὴν Πέτσαν, τὴν δὲ Πιτυοῦσσαν ἀποσπῶν ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς Ἀλιοῦσσης καὶ τῆς Ἀριστερᾶς, μεταφέρει ἐκεῖθεν τῆς Ἀλιοῦσσης εἰς τὸν σκοπέλον Μπρούμπουθι· ὅπως δὲ πιθανολογήσῃ ταῦτα, νεωτερίζει παραδόξως περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου. Κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον, ὁ Παιουανὶκὸς πηδᾷ ἐκ τοῦ Σκυλλαίου εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου, ὅπερ εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ ἄκρα Βουκέφαλα, ἐκεῖθεν δὲ δι' ἐτέρου πηδήματος φθάνει εἰς τὴν Πέτσαν, τὴν Πετσοπούλαν καὶ τὸ Μπρούμπουθι· μετὰ δὲ ταῦτα παλινδρομῶν ἀναβάνει εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, ὡς ἄκρα Κωλυεργίαν, καὶ εἰς τὸ Τρίκερι, ὡς Τρίκερινα· ἐκεῖθεν δὲ ἀνέρχεται αὐθις εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου, ὅπως σημειώσῃ εἰς τὸ βουνῶδες αὐτοῦ μέρος τὸν Βούπορθμον. Ἀλλὰ τὸ κείμενον μόνον δύο ἐξηγήσεων εἶναι ἐπιδεκτικόν· ἢ ὅτι κατερχόμενος ὁ περιηγητὴς τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου ἀπαντᾷ πάσας τὰς ἄκρας καὶ τὰς νήσους πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὸ Καστρί καὶ εἰς τὸ μετ' αὐτὸ Μουζακίον, τοῦτο δὲ ἕνεκα τῆς περικοπῆς « ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου πλέοντι ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν (β) » ἢ ὅτι ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου ἀνέβλεψεν εἰς ἄλλην ἄλλοθεν (δυτικοαρκτικῶς τῆς Ἑρμιονίδος) ἄκραν Βουκέφαλα,

(α) Ὅστις βίβη ἐν βλέμμα εἰς τὸν μέγαν Ἀγγλικὸν χάρτην θέλει ἰδεῖ, ὅτι κατὰ τὸ ἀρκτικὸν στόμιον τοῦ πορθμοῦ μεταξὺ Χηνίτσας καὶ ξηρᾶς σχηματίζεται κολπῶδες τις λιμὴν καὶ εἰς μεγάλη πλοῖα κατάλληλος, ὡς ἔχων 4, 5, 6, 7 καὶ 8 ἔργων βάθος. Ἐπισκευθεὶς ἐσχάτως τὴν ὥρειαν ταύτην νήσον, εὗρον αὐτὴν ἐπιδεκτικὴν δειροφυτείας. Εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου, ἐπὶ τῆς παραλίας, τῆς ἀπέναντι τοῦ σχηματιζομένου διὰ τοῦ πορθμοῦ λιμένος, σῶζονται ἐν τῇ θαλάσῃ ἑρείπια παλαιοῦ τείχους· ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ καὶ πληθὺς οὐσιντριμμάτων ἀρχαίων πλίνθων, ἔργων τέχνης. Σφάλλει ὁ κ. Ἀνάργυρος λέγων, ὅτι σπιθαιαία εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἀπόστασις τῆς νήσου· διότι ἡ πλησιέστερα ἄκρα αὐτῆς ἀπέχει τῆς ξηρᾶς πλέον τῶν τριάκοντα ἔργων, τὸ δὲ ἀρκτικώτερον μέρος παρὶστ' εὐρύχωρον καὶ εὐλίμενον πορθμῶν.

(β) Ἐνεκα τῆς περικοπῆς ταύτης καὶ ὁ Κούρτιος τίθησι τὸν Βούπορθμον ἐν τῇ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς νῦν Δάρδιδας ἀκτῇ, ἥτις κατὰ τὴν ἐκ Σκυλλαίου κἀνοδον προηγείται τοῦ Καστρίου καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑρμιονίδος.

ἐξ ἧς κατερχόμενος δυτικομεσημβρινῶς ἀπαντᾷ τὰς νήσους καὶ τὰς ἄλλας ἄκρας καὶ ἐν τέλει ἀναβάνει εἰς τὸν Βούπορθμον, τὴν Ἀπεροπίαν καὶ τὴν Ἰδρέαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσέρχεται εἰς τὸν μνησιεῖδ' αἰγιαλὸν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑρμιονίην. Ἡ δευτέρα δ' αὕτη ἐξήγησις, ἢ συνάδουσα ἀκριβῶς πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς παραλίας καὶ τῶν νήσων κατάστασιν, στηρίζεται, ὡς προείρηται, εἴτε εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν λέξεων « πλέοντι ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν » μετὰ τῶν « ἄκρα τ' ἐστὶν ἐτέρα », εἴτε εἰς τὴν εἰκασίαν, ὅτι τὸ δικαίωθον κείμενον εἶναι παρεφθαρμένον.

Τὸ κεφαλιῶδες λάθος τοῦ κ. Ἀναργύρου εἶναι, ὅτι καὶ τοὶ καταβάνων ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου, νομίζει ὅτι δὲν ὀφείλει κατὰ τὸ κείμενον νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἄκραν Βουκέφαλα πρὶν ἢ ἀφίχθῃ διὰ τοῦ μνησιεῖδ' αἰγιαλοῦ εἰς τὴν πόλιν Ἑρμιονίην. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐνεπαρρήθη εἰς τοῦτο ἐκ τῆς πλάνης του, (α) ὅτι μνησιεῖδ' αἰγιαλὸν ἐνδεικνύει ὁ Παιουανὶκὸς ἐξ Ἰδρέας οὐχὶ τὸν ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ καὶ πλησιέστατα τοῦ χωρίου Καστρίου κείμενον λιμένας τῆς Δάρδιδας, ἀλλὰ τὴν κωμυλοεῖδ' καὶ ἀλίμενον παραλίαν ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ μέχρι τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, τὴν νῦν λεγομένην Φλάμπουρον, ὡς καὶ ἐγὼ αὐτὸς πρὸς στιγμὴν ἐξέλαβον ὑπὸ τῶν Σπετσιωτικῶν αὐτοῦ παρασυσθεῖς· β) ὅτι ἀκτὴν ἐπὶ Ποσειδίων ἐνοεῖ ὁ αὐτὸς Παιουανὶκὸς οὐχὶ τὴν παραλίαν, ἐν ἧ καίτοι νῦν τὸ Καστρί, ἀλλὰ τὴν ἀπέναντι τῆς Πέτσας ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ μέχρι τοῦ Πορτοχελίου (α). Δεύτερον λάθος αὐτοῦ εἶναι, ὅτι εἰς τὸ βουνῶδες ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου ἀποδίδει δύο ὀνομασίας, τὴν τοῦ Βουπόρθμου ὡς πρὸς τὸ ὄρος καὶ τὴν τῶν Βουκεφάλων ὡς πρὸς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀκτὴν (β).

Ἐὰν τὸ ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ ὄρος ᾖναι συνάμα τὰ Βουκέφαλα καὶ ὁ Βούπορθμος, πρὸς τί νὰ μνημονεύσῃ ἰδίᾳ ἐνὸς ἐκάστου ὁ συγγραφεὺς; Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ᾗν φυσικώτερον, ὅταν ὁ Παιουανὶκὸς εἶπεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πλοῦ περὶ τῆς ἄκρας Βουκέφαλα, νὰ καλήσῃ καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ὄρους Βουπόρθμου. Ἐὰν τὸ ὄρος Βούπορθμος δὲν ᾖναι ἀκρωτήριο, πρὸς τί ἡ περικοπὴ « καὶ ὄρος ἐς θάλασσαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου προσεβλημένον; » Πρὸς τί τὴν ἐγγύτητα τῆς Ἀπεροπίας πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἐνδείξῃ ὁ

(α) Ἐμμένει δὲ εἰς τὴν πλάνην του ταύτην, ἐπικοινομῶν ἐπιχειρήματα περὶ τοῦ εὐλίμενου τῆς Πέτσας ἐκ τῆς περικοπῆς « ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἐν αὐτῇ », ἢ ἀναγομένην προφανῶς εἰς τὴν κωμυλοεῖδ' παραλίαν τοῦ Καστρίου καὶ τοῦ κτήματος τοῦ κ. Βούλαρη, ἐκλαμβάνει ὡς τὴν ἀπέναντι τῆς Πέτσας παραλίαν, τὴν κοινῶς λεγομένην Κόσταν, καὶ θέτων τὸ Ποσειδίων, ἦγον τὸν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Καστρίου ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, νῦν μὲν ἐντὸς τοῦ Πορτοχελίου, νῦν δὲ παρ' αὐτῶν.

(β) Καὶ ὅμως εἶναι ὄρος καθ' ὅσον μέχρι τῆς θαλάσσης, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἄλλο τι καὶ ἐπίμικτος ἀπέναντι τοῦ Δοκοῦ ἀκρωτήριο, δυνάμενον καὶ ἰδίᾳ νὰ φέρῃ ὀνομασίαν.

Παιουανίας ἐκ τοῦ ὄρους Βουπόρθμου, ἐὰν ἡ πλησιέστερα πρὸς τὴν Ἀπεροπίαν ἀκτὴ ᾖναι αὐτοῦ τούτου τοῦ ὄρους ἄκρα, Βουκέφαλα καλουμένη; Πρὸς δὲ τούτοις, λέγοντος τοῦ κειμένου « μετὰ δὲ τὴν ἄκραν νῆσοι, πρώτη μὲν Ἀλιοῦσσα . . . μετὰ δὲ Πιτυοῦσσα, τρίτη δὲ ἦν Ἀριστεράς ὀνομάζουσι, » συνάγεται λογικῶς ὅτι μετὰ τὴν ἄκραν, πρὶν ἢ ἀφίχθῃ τις εἰς τὰς νήσους, δὲν θέλει ἀπαντήσῃ τι μναίς ἄξιον. Καὶ ὅμως καταβάνων τις ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὰς νήσους Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν, ἀπαντᾷ τὸ ἀκρωτήριο Ἁγίου Αἰμιλιανῶν (τὴν καὶ κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον ἄκραν Κωλυεργίαν), ὅπερ καλύπτει οὕτως εἰπεῖν τὴν θέαν αὐτῶν. Πρὸς τί λοιπὸν ὁ Παιουανὶκὸς νὰ ἐνδείξῃ σπεύδων ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ τὰς ἐκεῖθεν (δυτικώτερον) τῆς ἄκρας Κωλυεργίας νήσους, ὅπως ἐπισημοποιήσας παραχρῆμα εἶπῃ « ταύτας δὲ παραπλεύσαντι ἐστὶν αὐθις ἄκρα Κωλυεργία ἐκ τῆς ἡπείρου ἀνέχουσα », ὅπερ σημαίνει, ὅτι μόνον ἀφοῦ καταβάνων τις ἐκ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου διέλθῃ τὰς νήσους, ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον τὴν ἄκραν Κωλυεργίαν; Πρὸς τί μόνον ἐκ τῆς ἄκρας Κωλυεργίας νὰ ἐνδείξῃ τὰ Τρίκερινα (Τρίκερι), ἐν ᾧ ἄμα ἐξελθὼν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ (ἦτοι τῶν Βουκεφάλων κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον) ἔχει πλησιέστερον τὸ Τρίκερι παρὰ τὴν Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν; Πρὸς τί ὅλος ὁ περιδρομὸς οὗτος, ὅπως ἐν τέλει ἐπαναγάγῃ ὁ Παιουανὶκὸς τὸν περιηγητὴν ἐπὶ τὰ Βουκέφαλα καὶ μνημονεύσῃ τοῦ ἐπ' αὐτῶν ὄρους Βουπόρθμου; Πῶς, τέλος, σπεύδει ὁ Παιουανὶκὸς νὰ ἐπιδείξῃ πρῶτας τὰς ἀπωτάτας νήσους Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν μετὰ τοῦ δυτικώτερου αὐτῶν σκοπέλου Μπρούμπουθι, τοῦ καὶ μικροτέρου πασῶν σχεδόν τῶν κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἑρμιονίδος νησίδων, ἐν ᾧ ἄμα ἀρξάμενος τῆς καθόδου του ἐκ τοῦ Σκυλλαίου καὶ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Δοκοῦ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἐγγυτέρως τὰς μεγάλας καὶ ὄρεινὰς νήσους Ἀπεροπίαν καὶ Ἰδρέαν;

Τὸ ὅπως οὖν εὐλογον ἐπιχείρημα, ὅπερ ἐξάγει ὁ κ. Ἀνάργυρος ἐκ τῆς περικοπῆς « παρέχεται δ' αὐτὴ (ἡ Ἀλιοῦσσα) λιμένας ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον », ὅπως ὑποστηρίξῃ ὅτι Ἀλιοῦσσα εἶναι ἡ εὐλίμενος Πέτσα, ἀνασκευάσῃ ἤδη διὰ τῆς πρώτης μου διατριβῆς, τοῦτο μὲν, διότι καὶ ἡ Χηνίτσα, ὡς προείρηται, εἶναι εὐλίμενος, τοῦτο δὲ, διότι ἡ παραλίαις τοῦ Παιουανίου τοῦ νὰ ποιήσῃ λόγον περὶ τοῦ λιμένος τῆς Πιτυοῦσσης (Πέτσας) δὲν ἔχει τι δυσεξήγητον, ἀφοῦ οὐδὲ τῶν λιμένων τοῦ Δοκοῦ, τῆς Ἰδρέας καὶ τῆς Κοιλιάδος ἢ τοῦ Χελίου (α) μνημο-

(α) Ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω, ἂν ἢ ἐν τῷ βιβλίῳ β'. κεφ. 26 τοῦ Παιουανίου περικοπῇ, « Μάστι δὲ . . . ἐπιπέφῃ ἐχρώγῃτο Ἑρμιονεῖς, » ἀγάγεται εἰς τὸ

ναεῖ, παραλείπων καὶ ὄλως ἀμνημόνευτα οὐ μόνον τὰ πολλὰ περὶ τὴν παραλίαν καὶ περὶ τὰς εἰρημένας νήσους νησίδια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ ἀρκτικοανατολικά τῆς Ἑρμιονίδος ἀκρωτηρία. Ἡ δὲ εἰκασία τοῦ κ. Ἀναργύρου, ὅτι Ἀλιοῦσσα εἶναι ἡ Πέτσα, διότι ἐδόθη τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἡ ξένη ὀνομασία *Spetsia* ἕνεκα τῆς Ἰταλικῆς λέξεως *pescia*, ὡς συνωνύμου δῆθεν τῆς Ἀλιοῦσσης, τότε μόνον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πιθανότητά τινα, ἂν ἡ Πέτσα ᾖτον ἰχθυόεσσα, ὅπερ ὅμως ἤκιστα ἀληθεύει· παραλείπων, ὅτι οὐδεὶς γεωγράφος σιμαιοὶ τὴν Πέτσαν ὡς *Pescia*. Τί δὲ νὰ εἶπω περὶ τῆς ἐτέρας παραγωγῆς, ἢν ἐξάγει ἐκ τῆς Ἰταλικῆς λέξεως *spezie* (δῆθεν ἀρώματα), ἄτε δὲ ἐν τῇ νήσῳ Πέτσα φουμένον θύμων καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν φυτῶν; Διατί ἐπιμένει ὁ κ. Ἀνάργυρος παρορῶν, ὅτι τὸ σ εἶναι πρόσθετον εἰς τὴν Πέτσαν, ὡς καὶ εἰς τὰ *Setines* (Ἀθήνας), *Stan-Co* (Κῶ), *Sta-Limne* (Λίμνον), *Stives* (Θήβαι), καὶ τὰ τουρκικὰ *Σταμπούλ* (Κωνσταντινούπολιν), *Σαμψοῦν* (Ἄμισον) καὶ πλείστα ἄλλα; Μὴ γὰρ καὶ ἡ Ζάκυνθος δὲν παρετραυλίσθη εἰς *Zante*, ἡ Ναύπακτος εἰς *Lepanto*, ἡ Μονεμβασία εἰς *Malvasia*, οἱ Δωριεῖς εἰς *Λοιδωρίκι*, ἡ Ἰδρα εἰς *Sidia*, *Sidra* καὶ *Νύδρα* (α); Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος περὶ εἰκασίας ἐκ τῶν λέξεων Ἀλιοῦσσης καὶ Σπέτσας παραγομένης, δὲν εἶναι ἀρὰ γε εὐλογώτερον ἢ ἐξῆς; Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ καθ' ἐκάτερα τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος παραλία ἐκαλεῖτο Ἀλιαί, οἱ δὲ κάτοικοι Ἀλιεῖς καὶ ὄνομα καὶ πρᾶγμα, διότι ἦσαν θλακτοῦργοι ἄνδρες, καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἑρμιονίδι καὶ πόλις Ἀλιαί (β). Ἄρα τί φυσικώτερον ἢ νὰ κληθῇ Ἀλιοῦσσα ἡ προσκειμένη εἰς τὴν παραλίαν ταύτην νήσος Χηνίτσα (γ);

Πορτοχέλιον ἢ εἰς τὴν Κοιλιάδα. Ὅπως δὲ ποτε μόνον τοῦ ἐτέρου τῶν δύο τούτων λιμένων ποιεῖται μναίαν ὁ Παιουανὶκὸς, ὅστις οὐδὲ τοῦ εὐρυτάτου καὶ ἱστορικοῦ λιμένος Πάγωνος τοῦ Πέρου μνημονεύει.

(α) Περὶ τοῦ παραιοῦ ὄρους οὐ λαλοῦμεν καὶ κατέπειτα. (β) Βιβλ. 8, σελ. 373. Καὶ ὁ Κεῖπερτ ἐπιγράφει τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος τῆς Ἑρμιονίδος, ἦτοι τὸ ἀπέναντι τῆς Πέτσας μέρος τοῦ Κρακιδίου, Ἀ λ ι α ῖ α. Εἶναι περιεργὸν ὅμως, ὅτι κατὰ τῆς ἐπικρατούσης γνώμης, ὅτι χώρα τῶν Ἀλιέων ᾖναι ἡ δυτικομεσημβρινὴ παραλία τῆς Ἑρμιονίδος (ἔρα σύμφωνον καὶ χάρτην τοῦ Κεῖπερτ), ἀντιμάχονται δύο χωρία τοῦ Θεουκιδίδου, ἦτοι τὸ ἐν ἀριθ. 56 τοῦ β'. Βιβλίου καὶ τὸ ἐν ἀριθ. 54 τοῦ δ'. Βιβλίου. Διὰ τῶν χωρίων τούτων ὁ Θεουκιδίδης τίθησι γῆν τινα Ἀλιαίδα, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν Ἀλιατίδα, μεταξὺ Τροιζηνίας καὶ Ἑρμιονίδος, καὶ ἐνδέχεται νὰ ἐνοηθῇ τὴν παραλίαν μεταξὺ Σκυλλαίου καὶ τῆς ἀλικῆς Θερμασίας, ἢ δὲ πόλιν τῶν Ἀλιέων ἠδύνατο νὰ ᾖναι εἴτε εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἀπέναντι τοῦ νησιδίου Σουπέζας ἀκτῆν, εἴτε εἰς τὴν μεσημβρινωτέραν παραλίαν, πλησίον τῆς ἀλικῆς Θερμασίας, τὴν καλουμένην νῦν Περιβόλαν, ὅπου καὶ ἀγκυροβόλοισι πλοῖα.

(γ) Ἄλλ' ἐν ἐπιπέφῃ ἀφεύκτως νὰ παραγάγωμεν τὴν ὀνομασίαν ἐκ ξένης γλώσσης, δικαιοτέρον ἢ δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ πίτυς (λατιν. *pinus* ἐκ τοῦ ἑλλην. *πίνος*, ὅθεν *πίνας*) εἶναι συνώνυμος τοῦ πίνης (ἦτις εἶναι ἀγρία πίτυς), αὕτη

Τὰ δὲ ἐκ τῆς σημερινῆς ὀνομασίας τῆς Πέτσας καὶ τῆς πιτυοφόρου αὐτῆς ιδιότητος ἐπιχειρήματα ἐμοῦ παρέρχονται ὁ κ. Ανάργυρος ἢ ὀλιγώρως διηλήθη. Ἐν τούτοις ἀναγκάζεται καὶ αὐτὸς οὗτος νὰ ὀνομαζῆ τὴν νῆσον οὐ μόνον Σπέτσας, ἀλλὰ καὶ Πέτσας, ἄνευ τοῦ σ, εἰ καὶ ἄνευ λόγου μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἀφοῦ λαλῶν πρὸς τοὺς οἰκείους του καὶ πρὸς πάντα Πετσιοῦτην καλεῖ εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν τὴν Πέτσαν, ὡς ἐπιχείρημα, ὅτι ἐπακλήθει ἢ ὀνομασία τῆς λέξεως πιτυοφόρου εἰς τὴν νῆσον Πέτσαν, εἶπον διὰ τῆς πρώτης μου διατριβῆς, ὅτι καὶ νῦν τὸ δυτικομασημερινὸν τῆς νήσου μέρος φέρει πολλὰς πίτυς. Τὴν βῆσιν μου δὲ ταύτην ἐξηγῶν ὁ κ. Ανάργυρος κατὰ γράμμα καὶ λησμονῶν, ὅτι πρὸ πεντηκονταετηρίδος, ἤτοι πρὶν ἢ ἐκταθῆ ἢ πόλις καὶ ἀυξήθῃ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἐκκλύπτετο ὑπὸ πευκῶν καὶ ἄπαν τὸ βορειοανατολικὸν τῆς νήσου μέρος, ὡς ἐνδεικνύεται τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν Σπετσιοτικῶν αὐτοῦ (α), ἀντιτάττει πικίζων, ὅτι μᾶλλον ἢ ἀκατοίκητος καὶ μόλις τὸ πέμπτον τῆς Πέτσας ἀποτελοῦσα Ἀριστερά (Πετσοπούλα), ὡς φέρουσα νῦν πλείονας πεύκας, ἔπρεπε νὰ κληθῆ Πιτυοῦσσα (ε). Καὶ ὅμως δὲν φαίνεται ἄνευ λόγου δοθεῖσα ἢ ὀνομασία αὕτη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας νήσους. Χώρα ἢ νῆσος πιτυοφόρος ἐκκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὐχὶ μόνον Πιτυοῦς—οῦντος, Πιτυοῦσσα καὶ Πιτυόννησος, ἀλλὰ καὶ Πιτύα. Ὁ Παισαρνίκος ὀνομαζέει Πιτυόννησον μίαν τῶν παρὰ τὴν Αἰγίαν νήσων, τὴν οὖσαν καὶ νῦν ἐκ πευκῶν καταφύτον. Ὁ δὲ Στράβων (σελ. 588, πρβ. καὶ σελ. 587 καὶ 565 στερ.) καλεῖ Πιτύαν πόλιν τινα τῆς Προποντίδος ἐν τῇ Κυζικινῇ, λέγων, « Πιτύα δ' ἐστὶν ἐν Πιτυοῦντι τῆς Περικινῆς, ὑπερκαίμενον ἔχουσα πιτυώδες ὄρος, » ἢν ὁ Ὀμηρος (Ιλ. β. 829) Πιτυεῖαν καλεῖ. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει Πιτυοῦς, πόλιν Βοσπόρου, ἔτι δὲ Πιτυοῦσας; δύο ἐν Ἰσπανίᾳ Βαλεαρίδας νήσους. Καὶ ἡ Σαλαμίς ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ φυτοῦ Πιτυοῦσσα. Καὶ ὁ

δὲ λατινιστὴ καλεῖται picea, ἢ καὶ τὸ Πιτύα καὶ Πιτυοῦσσα μεταφράσθη διὰ τοῦ picea, ἔθεν Πέτσα.

(α) Ἐν σελ. ρλγ. τοῦ Προλόγου.
 (β) Μέχρι τοῦ 1821 αἱ λέμφοι τῶν πλείων καὶ πολλὰ τρεχαντήρια ἐγένοντο ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ πευκῶν, ὡς καὶ αἱ ἄρφαί τῶν μικρῶν οἰκιῶν. Καὶ νῦν κόπτονται λαθραίως πεύκα ἐκ τοῦ σωζομένου κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος δάσους οὐ μόνον διὰ καυσίτου, ἀλλὰ καὶ διὰ κατασκευῆν πλοικαρίων. Ἀλλὰ καὶ οὐδεμία πεύκη ἂν δὲν εὐρίσκειτο ἐπὶ τῆς νήσου, πάλιν δὲν εἶναι ἀλάνθαστον σημεῖον, ὅτι καὶ πρὸ αἰώνων δὲν ἦτο πιτυοφόρος· διότι γινώσκωμεν ὅτι ἢ ἐν Αἰθίᾳ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἤτις εἶναι ἔλωες ἀδενδροεῖς, τὸ πάλαι ἦν δενδροφορητάτη. « Ἀκαδημαῖαν ἐκείραν (ὁ Σύλλας) δενδροφορητάτην τῶν προαστείων οὖσαν » (Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σύλλας, § 12). « Πλάτων διέτριβεν ἐν Αἰακιδίᾳ τὸ δ' ἐστὶ προαστείων ἀλωδῆς » (Λαέρτ. 3, 7). Ὁ Πλίνιος ἐν φυσ. ἱστορίᾳ, 12 § 9, λέγει, « ὅτι ὑπῆρχον ὑψιπέταις πλάτανος περὶ τὴν Αἰακιδίαν. » Αἱ περιώνυμοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα πεύκαί τε τοῦ Πηλείου ἐξήρανεσθαι, ὡς τὸ σημεῖον οὐδὲ μία πεύκη εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ Πηλείου. Ἰδε φιλολογ. πάρεργα Φιλ. Ἰωάννου, σελ. 191.

Πομπώνιος Μέλας μνημονεύει Πιτύας τινὸς ἐν τῇ Ἰλλυρίᾳ. Καὶ ὁ Κοραῆς (ἐν Ἀτάκτ. 3, σελ. 23) ἀναφέρει Πίτυν χωρίον τῆς Χίου πλησίον Βολισσοῦ, ὅπερ λέγεται καὶ νῦν Πιτύς, ἔθεν ὠνομάσθη καὶ ὅλη ἡ νῆσος Πιτυοῦσσα (α). Τέλος, οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Ανάργυρος θεωρεῖ ἄνευ σημασίας τὴν λέξιν Πιτυοῦσσαν, διότι θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἰδέαν του, ὅτι Πιτυοῦσσα εἶναι ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Πέτσας σκόπελος Μπροῦμπουθι καλούμενος, ὁ μηδεμίαν Πίτυν ἢ ἄλλο φυτὸν φέρων, λέγει ὅτι ἐκλήθη οὗτος Πιτυοῦσσα, ὡς ἔχων σχῆμα κοκουναριῆς ἢ φουρτωτῆς πεύκης!

Ἀλλὰ δύνανται ἄρα γε σπουδαίως νὰ ὑποστηρίχθῃ, ὅτι σκόπελος ὄλωις πετρώδης, ἄβητος καὶ ἐκτάσεως μόλις χιλίων πεντακοσίων τετραγωνικῶν μέτρων, ἔχων τοσοῦτον μικρὸς, ὥστε μόνον ὑπὸ τῶν μεγάλων γεωγραφικῶν πινάκων σημειοῦται (β), ἔσπουε τὴν ἐξαιρετικὴν μέριμναν τοῦ Παισαρνίκου, κατονομάσαντος αὐτὸν Πιτυοῦσσαν; Τοῦ σκόπελου τούτου εἶναι δεκάκις μεγαλειτέρα ἢ Χηνίτσα, ὡς καὶ ἔστει δύο παρὰ τὴν Κορακίαν καὶ τὴν Κοιλιάδα νήσοι καὶ αἱ δύο νήσοι Τσαλεθίναι καὶ ἄλλαι παρὰ τὴν Ἰδραν εἶναι πεντάκις μεγαλειτέρα ἢ μία τῶν παρὰ τὴν Πετσοπούλαν (Ἀριστεράν) τριῶν νησίδων, ἤτοι ὁ Ἄγιος Ἰωάννης· εἶναι τριπλασίως μεγαλειτέρα ἑκάτερα τῶν δύο ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Φλαμπουρού νησίδων (γ). Πόθεν λοιπὸν νὰ πειθῶμεν, ὅτι προτύμησεν ὁ Παισαρνίκος νὰ συγκαταλέξῃ τὸν σκόπελον τοῦτον μετὰ τῆς Πέτσας καὶ τῆς Πετσοπούλας; Ἄν ἡ προσέγγις ἐκληφθῆ ὡς λόγος εἰς τοῦτο, τότε πιθκνωτέρως ἤθελεν εἶσθαι ἢ εἰκασία, ὅτι ὁ Παισαρνίκος ἐνδεικνύει ὡς τρίτην νῆσον τὸν Ἄγιον Ἰωάννην. Ἀπέκταντι δὲ τῆς καθ' ὅλους τοὺς λόγους μᾶλλον σημανούσης ταύτης γείτονος νήσου, πῶς ἐπιμένει ὁ κ. Ανάργυρος

(α) Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἀναγινώσκωμεν. « Πιτύα, πόλις μεταξὺ Περικίου καὶ Πριάσσου· τὸ ἐθνικὸν Πιτυοῦς. Πιτύα, πόλις Καρίας· οἱ πολῖται Πιτυᾶται (ἢ καὶ Πιτυῶται). Καπίων δὲ αὐτὴν διὰ δύο σ λέγει Πιτυοῦσσαν. Πιτυοῦσσα, νῆσοι διάσποροι, ἃς πιτυώδεις καλεῖ Ἀλκιμᾶν τὸ ἐθνικὸν Πιτυοῦσσιος. » Οὕτω δὲ καὶ ἐξ ἄλλων δένδρων καλοῦνται πολλαὶ πόλεις καὶ νῆσοι, εἰς, Πεύκη, νῆσος ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουναβίου, οἱ δὲ κάτοικοι Πευκίνοι (Στράβ. 305). Ἐλαία, Ἐλαίους, Ἐλαιοῦσαι, Ἐλαίται. Ἐτι δὲ κατὰ Εὐστάθιον, 433, Κοτινοῦσα, Ἐρεικοῦσα, Κορασοῦς, Ραμνοῦς, Μυρσίνουσαι. Οὕτω καὶ σημεῖρον Σουκαμινέα, Κραναία, Καστανιά, Μηλιαίς, Κυδωνιαίς. Καὶ αὕτη δὲ ἢ Πελοπόννησος Μωριάς ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ πληθους τῶν ἐν αὐτῇ μωρεῶν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης, ὡς τινες δογματεῖς πρὸς τὴν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων ἐγραψαν.
 (β) Εἶναι κυρίως εἰπεῖν ὕψους, ὡς καὶ ἄλλαι δύο παρακείμεναι, φέρουσα ἕμως ἄνωθεν, συναεῖσι ἐκρήξεως κρατῆρες, μεγάλους τινὰς θαλασσίους λίθους ἐν εἴδει κωνοειδῆς σωροῦ.
 (γ) Τὴν περὶ τοῦ μεγέθους τῶν νήσων ἀντιπαραβολὴν ποιῶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὑδρογραφικὸν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως χάρτην, ἀπέκταντι τοῦ ὁποῦ προέπει νὰ σιγῇ παντὸς ἄλλου ἢ γνώμη. Τὸν χάρτην τοῦτον δύνανται τις νὰ συμβουλευθῇ προχειρῶς ἐν τῷ παρ' ἡμῶν Ἰπουργεῖῳ τῶν Ναυτικῶν.

ἀναφέρων ἐπικνημιμένως ὡς συμκληγάδας, φάσει πρὸς ἀλλήλας συνεχομένους, τὴν Πετσοπούλαν, τὴν Πέτσαν καὶ τὸ Μπροῦμπουθι;

ἔχει λοιπὸν ἄδικον ὁ κ. Ανάργυρος ἐπιμένειν ὅτι Ἀλιοῦσα μὲν εἶναι ἡ Πέτσα, Πιτυοῦσσα δὲ ὁ σκόπελος Μπροῦμπουθι. Βεβαίως Ἀλιοῦσσα εἶναι ἡ παρακείμενη μὲν τῇ Πέτσᾳ, ἀλλὰ μικροῦ λόγου Χηνίτσα· διὸ καὶ εἰς μόνον τὸν Παισαρνίκον καὶ τὸν κακῶς παραφράσαντα αὐτὸν Μελέτιον ἀπαντῶμεν τὴν λέξιν Ἀλιοῦσσαν, τοῦ Πλινίου μηδεμίαν ποιουμένου αὐτῆς μνεῖαν, τοῦ δὲ Πομπωνίου Μέλα δὲ μόνον νήσους ἀναφέροντος ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ, τὴν Πιτυοῦσσαν καὶ τὴν Ἀριστεράν. Καὶ ὅπως ἢ κατὰ παραφθορὰν τῆς Πιτύας Πέτσα καὶ ἡ Ῥαστερῆ (Πετσοπούλα) εἶναι αἱ μόναι μεγάλαι ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ νῆσοι, τῶν ἄλλων ἐξ οὐσῶν δεκάκις μικροτέρων καὶ τῶν πλείστων πατρώδων καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνέκαθεν ἀκατοικήτων. Οὐχ' ἦττον ὁ ἐκ Νεαπόλεως Φραγγίσκος Πικκέντζας (L'Egée redivivo, Modona, 1688, σελ. 569), κατὰ τὰς μαρτυρίας διαφόρων γεωγράφων, δίδων τὰς συγχρόνους ὀνομασίας τῶν περὶ τὴν Ἑρμιονίδα νήσων, καλεῖ τὴν μὲν Χηνίτσαν Aliusa, τὴν δὲ Πέτσαν Spescie, τὴν δὲ Πετσοπούλαν Sette Pozzi, τὴν δὲ Ἰδραν Sidra, σημαίων αὐτὰς διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ ἐν τῷ γεωγραφικῷ του χάρτῳ. Ἄρα διεσώζετο τῷ 1688 ἢ ἀρχαία ὀνομασία τῆς Χηνίτσας ὡς Ἀλιοῦσσης, ὡς διεσώζετο τῷ 1685 καὶ τῆς Πετσοπούλας ὡς Ἀριστεράς (ἔρα ἐν σελίδι 479), μόνως τῆς ὀνομασίας τῆς Πέτσας παραφθοραίσης.

Ἐλθωμεν ἔτι εἰς τὴν γεωγραφίαν τοῦ Μελετίου. Αὕτη οὐδεμίαν ἐδοκέ μοι ἀφορμὴν εἰς σπουδαίαν σκέψιν· τυπωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1728, συνετέλεσε μὲν εἰς διάδοσιν γνώσεων γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὧν ἐστερεῖτο τὸ ἐκ παχυλῆς ἀμαθείας καὶ δουλοσύνης κατατρυχόμενον τότε γένος ἡμῶν, ἀλλὰ πλὴν τῆς πολλοῦ λόγου ὑπερσίας ταύτης, τὸ ἔργον τοῦ Μελετίου ἐπιστημονικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι διττῶς ἀτελές, τουτέστι διὰ τε τὴν σύγχυσιν, δι' ἧς ἐκτίθενται ἀντικείμενα ἱστορικὰ καὶ μυθολογικὰ, καὶ διὰ τὴν ἑλλειψιν ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν τότε ὀνομάτων καὶ θέσεων τῶν παραλίων, τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων. Ὁ Μελέτιος μὴ περιγηθεὶς αὐτὸς ὕλην τὴν Ἑλλάδα, ἐδανείσθη τὰς πλείστας νεωτέρας ὀνομασίας ἐκ τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἰταλῶν καὶ Γάλλων γεωγράφων, οἵτινες ἐξ ἀγνοίας τῆς τε χώρας καὶ τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων αὐτῆς, παραμόρφωσαν ἐν πολλοῖς τερατώδεις τὰ πράγματα. Παραφράσας κακῶς τὸν Παισαρνίκον, παρατίθεισιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ταῦτα. « Οὐ μακρὰν τοῦ Ναυπλίου εἶναι νῆσος Τρίκρανα, ὀνομαζομένη κοινῶς Καθαρώ-

νας (α), καὶ ἄλλη περαιτέρω Ἀπεροπία καλουμένη· ταύτης τῆς νήσου πρόκειται ὄρος, ὅπου λέγεται Βούπορθμος, καὶ οὐ πολὺ τῆς Ἀπεροπίας νήσου ἀφίστηκεν ἡ Ἰδραία νῆσος· μετὰ δὲ ταύτην αἰγιαλὸς παρῆκει τῆς ἠπείρου μνησοειδῆς, κοινῶς λεγόμενος Ἀρέπκνον καὶ Τράπκνον. Φλιοῦς, πόλις παραθαλασσία, κοινῶς λεγομένη Θερμίσσι, ἀφισταμένη τοῦ Ναυπλίου πρὸς ἀνατολὰς 25 μίλια (β). Μετὰ τὸν Τάμον ποταμὸν εἶναι ἀκρωτήριον Στρατοῦντα λεγόμενον, καὶ πλησίον τούτου νῆσος Ἀριστεράς (γ) λεγομένη, καὶ μετ' αὐτὴν ἄλλη ἢ Πιτυοῦσσα, καὶ μετὰ τὴν Πιτυοῦσσαν ἡ Ἀλευσῆ· εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν τούτου τοῦ κόλπου ἦσαν αἱ ἄλλαι πόλεις, ἡ Ἀλικὴ καὶ μετὰ τὴν Ἀλικὴν ἡ Ἑρμιόνη, πόλις τὸ πάλαι κατὰ τὸν γεωγράφον οὐκ ἄσημος, ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη καὶ ὁ περὶ αὐτὴν κόλπος Ἑρμιονικός, κτλ. » Καὶ ὅμως ὀλίγον κατωτέρω λέγει πάλιν. « Ψηφιαῖον πόλις, καὶ ἀντικρὺ τούτου Βουκέφαλα ἀκρωτήριον, καὶ νῆσος οὐ πολὺ μακρὰν Ἀλιοῦσσα λεγομένη· αὗται αἱ νῆσοι, καὶ εἰ τις ἄλλη εἶναι πρὸς αὐτάς, μὲ κοινὸν ὄνομα Σπέτζιαι λέγονται. » Ἄρα κατὰ τὸν Μελέτιον ἢ ὀνομασία Σπέτζιαι ἀπεδίδοτο οὐχὶ εἰς μίαν, ἀλλ' εἰς πολλὰς συμπαρακειμένας νήσους! Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἡ Πέτσα καὶ ἡ Ἰδρα, ληστευόμεναι ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν (γ), ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Γενουησίων καὶ ἄλλων πειρατῶν, βραδύτερον ἐγένοντο γνωσταὶ διὰ τῆς κυτυλίας αὐτῶν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Ῥητέον ἔτι περὶ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος Πιτύα καὶ Πιτυοῦσσα εἰς τὸ σημερινὸν Πέτσα καὶ Σπέτσα. Καὶ πρῶτον λέγω, ὅτι τὸ ὑπό τινων (οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν κατοίκων τῆς νήσου καὶ τῶν πλησίον αὐτῆς οἰκούντων, οἷον Ἰδραίων, Κρανηδιωτῶν, Τσακῶνων καὶ ἄλλων) γραφόμενον ἐν ἀρχῇ σ εἶναι πρόσθετον καὶ πλεονάζον (δ). Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὸ σ προστίθεται καὶ ἀφαιρεῖται ἐν ἀρχῇ πολλῶν λέξεων καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσ-

(α) Καρθίων λέγεται νῦν ἀκτὴ τις τοῦ Ναυπλίου πρὶν ἢ ἀφικθῶμεν εἰς αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον Δασκαλί. Ἐνδέχεται ὁ Μελέτιος νὰ ἐνοῆ διὰ τῆς νήσου Τρικράνων τὴν Πέτσαν· τοῦτο δύναται νὰ ἐξαχθῆ ἐκ τοῦ ὅτι κατόπιν ἀναφέρει τὰς νήσους Ἀπεροπίαν (Δοκὸν) καὶ Ἰδραν· αἱ τρεῖς δ' αὗται νῆσοι εἶναι αἱ μεγαλειότεραι ἐν τῇ Ἀργολικῇ καὶ Ἑρμιονικῇ θαλάσῳ.
 (β) Ἡ ἀπόστασις τῆς Ἀλικῆς Θερμισσίας ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα.
 (γ) Μόλις εἶχεν ἀλωθῆ τὸ Ναυπλίον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῷ 1715 καὶ ὀλίγον ἔπειτα ἡ Μονεμβασία· ὁ δὲ Μελέτιος ἐξέδωκε τὴν γεωγραφίαν του, ὡς προείρηται, τῷ 1728.
 (δ) Σπετσιοῦτας καὶ Πετσιοῦτας καλοῦσι τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, κατὰ τὸν ἑρβὸν ἀγῶνα, ἢ τε κυβερνήσεις καὶ αἱ διάφοροι κοινότητες, ὡς καὶ αἱ τότε ἐφημερίδες, ἤτοι τὰ Χρονικὰ τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Φίλος τοῦ Νόμου καὶ ἡ Γενικὴ Ἐφημερίς· μόνον δὲ μετὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη κατόπιν γενικωτέρα ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ ἢ ὀνομασία Σπέτσα ι.

σης, οἷον μικρὸς καὶ σμικρὸς, κύπτω καὶ σκύπτω, κόνις καὶ σκόνη, μίγω καὶ σμίγω, πιθαμὴ καὶ σπιθαμὴ, βῶλος καὶ σβῶλος. Ἡ δὲ ἐναλλαχθῆ τοῦ εἰς εἰς (Πιτύα, Πετύα καὶ Πέτσα) εἶναι καὶ αὐτὴ συνήθης, μάλιστα ἐν τῇ λαλομένῃ. Οὕτω τὸ πίπτω λέγομεν πέφτω· ἐδικός μου ἀντὶ ἰδικός μου ἢ εἰδικός μου (εἶδος)· τὸ πάλιν χυδαιέστερον πάλαι προφέρεται κατ' ἀποβολὴν τοῦ ρ καὶ τροπὴν τοῦ εἰς εἰς τὸ ξενικὸν πέπερι, πιπέρι. Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰστίη καὶ ἐστίη, καθίζειν καὶ καθίζεσθαι. Τέλος, ἡ Μίλητος, μία τῶν δώδεκα Ἰωνικῶν πόλεων, ἐπιφανεστάτη τὸ πάλαι, σήμερον καλεῖται Μέλασσο (α). Ἄλλ' ἐμολογητέον, ὅτι οὔτε ἡ τοῦ σ προσθήκη, οὔτε ἡ τοῦ εἰς εἰς τροπὴ, ὅσον τὸ ξενόφωνον τοῦ ἠνάγκασε τὸν κ. Ἀνάγκυρον νὰ ζητῇ τὰ ἔχνη τῆς λέξεως Πέτσας εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν. Τῷ ὄντι ὁ βάρβαρος συλλαβισμὸς τσ καὶ ὁ τοῦτου βαρβαρώτερος τζ (διότι συμπίπτουσι τρία σύμφωνα τσδ), ἢν ἐκληρονόμησεν ἡ λαλομένη ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ ἀμαθείας ἐπιμιξίας, κατέστησε πολλὰς ἑλληνικὰς λέξεις ἀγνώστους, ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο ἀδιακρίτως νὰ νομίζονται Ἰταλικά. Ὁ Κοραῆς (ἐν βίῳ Ἀράτου, σελ. 434) λαλῶν περὶ τοῦ τσάπα καὶ τσαπίου, ὅπερ ἐκ τοῦ σκάπα (σκάπτω, σκαπάνη) ἔγινε μεταβολὴ τοῦ σκ εἰς τσ, προστίθησιν· «οὐ γὰρ ὑποληπτέον παρὰ τοῦ Ἰταλικοῦ zappa, ἀλλὰ τὸναντίον τοῦ Ἰταλοῦ παρ' ἑλλήνων λαθεῖν τοῦ γεωργικοῦ σκεύους τοῦνομα, καθὰ καὶ ἕτεροι ἐσημείωσαν».

Τὸ τσ τίθεται 1) ἀντὶ τοῦ εἰς οἷον τσιτσιρίζειν ἀντὶ τιτσιρίζειν, τσιτσικκας ἀντὶ τέτυξ-υγος, ἐνθα καὶ τὸ εἰς ἐστράπη εἰς εἰς πιτσιλιζῶ ἀντὶ πιτυλιζῶ· ῥητινή καὶ ῥητινήτης ἐγένετο ῥετσινη καὶ ῥετσινάτος· 2) ἀντὶ τοῦ κ, οἷον Τσία, τσίχλα, Τσάκωνας, Τσακωνιά, ἀντὶ τῶν Κέως ἢ Κία, κίχλη, Καύκωνες, Κκουκονία· 3) ἀντὶ τοῦ θ, ὡς τὸ σκαντσόχοιρος ἀντὶ ἀκανθόχοιρος· 4) ἀντὶ τοῦ χ, ὡς Δουράτσο ἀντὶ Δυρβάρχιον· 5) ἀντὶ τῶν δύο ττ, ὡς τὸ κότσυρος ἀντὶ κόττυρος· 6) καὶ συνθέστερον ἀντὶ τοῦ σκ, μάλιστα εἰς τὴν ὑποκοριστικὴν κατάληξιν -ισκος, ισκη, εἷον καρδίτσκα, κοιλίτσκα, κορίτσι (ἀντὶ κορίσκη, κορίσκιον)· οὕτω καὶ πόλεων ὀνόματα, Κωνσταντσα (Κωνσταντία), Κερνίτσκα (Κερνίκης Ἐπίσκοπος, ὁ Καλαβρύτων) ἀντὶ Κερύνεια, Τσερίγο τὰ Κύθηρα καὶ πλείστα ἄλλα.

Καὶ τινων μὲν ἐκ τῶν σημερινῶν ὀνομάτων εἶναι πρόδηλος ἢ πρὸς τὰ παλαιὰ ταυτότης, καὶ οὐδεὶς ἀμφισβῆσαι ὅτι τὰ νῦν Γουόρα εἶναι ἡ παλαιὰ νῆσος Γούρος, ἢ Λυάκουρα Λυκωρεῖα, τὸ Χριστὸ ἢ Κρίστκ. Πολλὰ ὅμως τοσοῦτον παρεφθάρησαν, ὥστε

(α) Ἰδε Συνέδ. Ἱερὰτ. Κοραῆ, σελ. 399.

μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνακαλύπτεται ἢ πρὸς τὰ παλαιὰ συγγένεια αὐτῶν, οἷον Πουντονίτσα (Ὀπούς-οὔντος, Ὀπουντία), Λιφοκουτάλα (Ψυτάλεια), Μενιδί ἢ μᾶλλον Μαινιδί (Παιονίδια), Ἐμενκί (κατὰ τὸν Μελέτιον) αἰ Ἀλαλκομενκί (α). Οὐδὲν λοιπὸν τὸ παράδοξον, ὅτι ἡ Πέτσα εἶναι ἡ Πετύα, Πιτύα καὶ Πιτυούσσα, οἱ δὲ Πετσιώται οἱ Πετυώται, Πιτυώται καὶ Πιτυάται· διὸ καὶ οἱ ἐπιμελῶς τοπογραφίαν τῆς Ἑλλάδος γράψαντες καλῶς ποιοῦντες προσέσχον τὸν νοῦν εἰς τὰ νῦν ὀνόματα τῶν τόπων (β).

Ἡ ἐκδοθεῖσα τῷ 1703 ἐν Ἀμστελοδάμῳ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦ D'Arper σημειοῖ τὴν Πέτσαν Spetie (ὅ ἐστὶ Πετύαν καὶ Πιτύαν), τὴν δὲ Πετσοπούλαν Sette pozzi, τὴν δὲ Ἰδραν Sidra· ἐνταῦθεν ἴσως καὶ ὁ Κούμας λέγει τὴν Πέτσαν Spetiar, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς Σπετιώτας (γ). Καὶ ὁ Galloni (Cos. Turc, σελ. 245) ἀναφέρει τὸ γενόμενον κατὰ τὸν 13' αἰῶνα ναυάγιον τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἐν Αἰγαίῳ, μνημονεύει καὶ τῆς Πέτσας, καλῶν αὐτὴν Spetia. Ἄρα μόνον ἀφοῦ ἡ Πετύα παρεφθάρη εἰς Πέτσαν, τότε καὶ οἱ νεώτατοι γεωγράφοι μετέβαλον τὴν Spetia εἰς Spezia καὶ Spezie (δ), παρεσυρθέντες ἴσως καὶ ἐκ τῶν λέξεων Spezze, Specie καὶ Specia, δι' ὧν καλεῖται Ἰταλικὴ τις πόλις κειμένη ἐν τῇ μεταξὺ Λιβόρνου καὶ Γενούης παραλίῳ (ε). Ἐκ τῶν ἐν τῇ νεωτέρῃ ἡμῶν γλώσσῃ ἐκδεδομένων γεωγραφικῶν ἢ τοῦ Δανιήλ, τυπωθεῖσα τῷ 1791, καὶ ἡ τοῦ Θεοτόκη, τυπωθεῖσα τῷ 1804, οὐδὲν περὶ Πέτσας λέγουσι· μόνη δὲ ἡ τῷ 1808 ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Καπετανάκη μετάφρασις τῆς γεωγραφίας τοῦ Γασπάρους λέγει τὴν Πέτσαν Spetioai, εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν· τοῦναντίον ἡ νεωτέρα γεωγραφία τοῦ Πύρρου καλεῖ τὴν νῆσον Πέτσαν, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς Πετσιώτας·

(α) Τραχυφωνότερον πάντων ἐμολογημένων εἶναι ἡ παρὰ τὴν Ὀλυμπὸν κομμάτιος τῆς Θεσσαλίας Τσαρίτσανη, πατρίς τοῦ αἰετῆρος Οἰκονόμου. Καὶ ὅμως ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος δὲν εἰδίστασε νὰ ἐτυμολογήσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ὀλυμπον ἀρχαίας πόλεως Κυρητίας, λέγων· «Πιθανώτατον οὖν καὶ τὴν Κυρητίαν εἰς Καρητίαν καὶ Τσαριτίαν (εὐρηται δὲ καὶ ἐν ἀρχαίῳ κώδικι Τζαρίτζια γεγραμμένον τὸ ὄνομα) καὶ Τζαρίτζανη τέλος, εἴτε ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Σκλαβόνων, εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκβαρβαρωθείσης συνθετικῆς μεταπεπλάσθαι (ἔπειθ' ἡ περὶ αὐτῆς γ' ἐφέπον· ἤρξατο τὸ κ πολλὰκις εἰς τὸν φθίγγον τοῦ τζ παραφθεῖραι, τετριγεῖα κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους τὴν Ἑλλάδα ληϊσμένους)» Δοκίμ. Γ', σελ. 263.

(β) Ὁ Παυσανίας ἐν 28 κεφαλαίῳ τῶν Κορινθιακῶν καλεῖ Ἀνιγρῖαν ὄδον τινὰ ἐξ Ἀργεῶς πρὸς τὸ Ἄστρος, ἧτις τὰ νῦν λέγεται σ τ ρ α τ ε τ ῆ ς γ ρ η α ε.

(γ) Ἰστορ. τῶν ἀνθρώπων πράξεων, ἸΒ', σελ. 332.

(δ) Ὁ τοῦ Robert Atlas Universel τοῦ 1737 λέγει τὴν Πέτσαν Specie, ὡς καὶ Ὁλλανδικῆς τις χάρτης τοῦ 1822, ὁ δὲ ὑπὸ F. Fried ἐκδοθεῖς τῷ 1824 γενικὸς χάρτης τῆς Τουρκίας τὴν καλεῖ Spazia, ὡς καὶ ὁ χάρτης τοῦ Vandermaelen τοῦ 1827.

(ε) Ὁρα ἀποδιδομένης τῆς ὀνομασίας ταύτης εἰς τὴν εἰρημνὴν πόλιν ἐν τῷ γεωγρ. λεξικῷ τοῦ B. La Martinière, τῷ ἐκδοθέντι ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1737.

ὡσπύτως καὶ οἱ νεώτεροι Ἄγγλοι Λήκ καὶ Οὐίλλιαμ Γέλλ καλοῦσιν αὐτὴν εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν (α). Ἄρα ὁ παρ' ἡμῶν πληθυντικὸς ἀριθμὸς Σπέτσαι καὶ Πέτσαι, ὅστις διαψεύδεται ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν, οὐδεμίαν ἄλλην πηγὴν φαίνεται ἔχων, ἢ τὴν ἐκ τοῦ ἀκκτανοῦ χωρίου τοῦ Μελετίου, καλοῦντος Σπέτζαι πολλὰς ὁμοῦ νήσους! Ὅτι ἡ Πέτσα ἐκκλείτο εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν, κατὰ παραφθορὰν τῆς Πιτύας καὶ Πετύας, καὶ πρὶν ἢ εἰσβάλωσιν οἱ Ἄλβανοι εἰς τὴν Ἑρμιονίδα, ἦτοι κατὰ τὸν 13' αἰῶνα, ἔστωσαν εἰς ἀπόδειξιν καὶ ταῦτα, ἅπερ ὀφείλω εἰς τὴν ἀξέπαινον ἐπιμέλειαν τοῦ γνωστοῦ ἡδὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινῶν καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου ἐν τῷ μέλλοντι κ. Κ. Σάχη. Ὁ Καταλόνιος Ραμὼν Μουντανέρ ἀναφέρει τὴν Πέτσαν διὰ τοῦ ὀνόματος Pace, προσομοιωθεῖς ἐν αὐτῇ πρὸς ἀναψυχὴν τῷ 1308. «C' inbareammo subito e partimo da Negroponte e andammo a rinfrescari all' isola di Sette—Pace, à la Sidia (Ἰδραν), a Malvasia (Μονεμβασίαν), a Malea, al porto di Gualtes (Πορτο-Κάγιο), a Corone, e da Corone ce ne andammo all' isola di Sapienza (ε).» Σημειώτέον δὲ, ὅτι τὸ προσκείμενον τῷ Pace, sette, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ γελοία συγχώνευσις τῆς προθέσεως εἰς καὶ τοῦ ἄρθρου τῆν, ὡς τὰ Sta—Limne, Stan—Co, Stives (Θῆβαι), κτλ. (γ). Προσέτι ἐν τῷ Καταλονικῷ χάρτῃ τοῦ 1375 σημειοῦται ἡ Πέτσα ὡς Spatis ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν παραλίων, τῇ ἀρχομένη ἀπὸ Μιτυλήνης, Ποντικουόσης, Αἰμίου, Σκοπέλου, Κύμης, κτλ, καὶ τελευτῶσα εἰς τὴν Πέτσαν (Spatis) καὶ τὰ Κύθηρα (δ). Ἄλλὰ καὶ ὁ Νεαπολίτης γεωγράφος Francisco Piacenza, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν ἀναφέρει τῷ 1685 τὴν Πέτσαν, ἦτοι Spescie, λέγων ὅτι ὁ μὲν Αὐλενόττης καὶ ὁ Λακουρεμβέργιος γράφουσιν αὐτὴν Specie, οἱ δὲ ναυτικοὶ τὴν καλοῦσιν ἀδιαφόρως Spescie, Specie, Spesce. Τέλος, πρὸς μείζονα ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ σ προστέθη εἰς τὴν λέξιν Πέτσαι ἐκ τῆς προθέσεως εἰς, φέρομεν τοῦτο. Ὁ Ricaut (ε)

(α) Μάλιστα δὲ ὁ πρακτικὸς Λήκ τὴν καλεῖ Petza, ὡς τὴν ἤκουσε βεβαίως ὀνομαζομένην ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν· ὁ δὲ Κούρτιος τὴν ὀνομάζει Spetza καὶ Spezia.

(β) Cronica del Mantauer, trad. di Filippo Moisé. Firenze, 1844, σελ. 328.

(γ) Ἐνταῦθα εἰκάσω, ὅτι ἡ ὀνομασία Sette Pozzi, ἢν ἀποδίδουσιν ἀρχαίοι τινες εἰς τὴν Πετσοπούλαν, ἀρμίζει κατὰ παραφθορὰν εἰς τὴν Πέτσαν, ἦτοι εἶναι ἀντὶ τῶν Sette Pezza, Sta—Pezza, Sta—Pace, Sta—Patis· εἰς τοῦτο δ' ἐνισχύονται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ὁ Βενεδέττος Βερδόνης, γεωγράφος ἐκ Παδούης, ἐκδεῖς γεωγραφίαν τῷ 1528, σημειοῖ τὸ κατὰ τὴν δυτικωμεσημερινὴν παραλίαν τῆς Ἑρμιονίδος σύμπλεγμα νήσων διὰ τῶν λέξεων Sette Pozzi.

(δ) Notice d' un Atlas en langue catalane, par Buchon et Tastu, ἐν ταῖς Notices des Manuscrits, tom. XIV.

(ε) Histoire de l' église Grecque, σελ. 360.

περὶ τὰ μέσα τῆς 13' ἑκατονταετηρίδος ἀρυσθεῖς ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀρχείων τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τὴν στατιστικὴν τῶν φόρου ὑποτελῶν νήσων, γράφει Especii τὴν νῆσον Πέτσαν, ὅ ἐστὶν εἰς Πέκιαν· οὕτω, κατὰ τὸν Κοραῆν (α), καὶ τὰ τουρκικὰ Εἰσιμῶν ἀντὶ εἰς Σμύρνην, Εἰσίνικ, ἀντὶ εἰς Νίκαιαν, Εἰσιμίτ ἀντὶ εἰς Νικομηδείαν.

Ἰκανὰ ταῦτα περὶ τῆς Πέτσας ὡς Πετύας, Πιτύας καὶ Πιτυούσσης. Ἐπιτραπήτω μοι ἡδὲ καὶ ἡ ἐξῆς παρέκβασις.

Ἄν τὸ ἀκρωτήριον Κορακιά δὲν εἶναι ἡ ἄκρα Βουκέφαλα, μένει παραδόξως αὐτὸ πάντῃ ἀμνημονεῖται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου, καὶ τοι ἀποτελοῦν τὴν δυτικοκρατικὴν ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ ἄκραν τῆς Ἑρμιονίδος, ἧτις ἐστὶν ἡ ἀντίθετος τῆς ἀρκτηκοανατολικῆς ἄκρας τοῦ Σουλλαίου. Ἐσφαλμένως δὲ τίθησιν ὁ Κεῖπερτ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τούτῳ τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος διότι, κατὰ τὴν ἐν 26 κεφαλαίῳ περικοπὴν τοῦ Παυσανίου, εἰς τὴν ἄκραν ταύτην φέρεται ὁδὸς ἐκ Μάσσης ἐν δεξιᾷ οὐσ' ὅπου δὲ καὶ ἂν θέσωμεν τὸν Μάσσητα, εἴτε εἰς τὸ Χέλιον, εἴτε εἰς τὴν Κοιλιάδα, ἢ πρὸς τὴν Κορακίαν ὁδὸς ἐν ἀριστερᾷ τυγχάνει. Ὅθεν ὀρθῶς ἀναζητοῦσιν ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Λήκ τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος εἰς τὸ ἔσχατον τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ὄριον (β). Ἄλλὰ τὸ κείμενον τοῦ Παυσανίου περὶ τῶν 250 σταδίων ἀπὸ Στρουθοῦντος μέχρι Βολεῶν καὶ Φιλανορίου εἶναι, κατ' ἐμὲ, παρεφθαρμένον· διότι ὑπολογιζομένης τῆς ὥρας πρὸς εἴκοσιν ὀλυμπικὰ στάδια, ἢ τῶν δώδεκα καὶ ἡμισείας ὥρων ἀπόστασις εἶναι μείζων τῆς ἀπὸ Κρηνιδίου εἰς Ναύπλιον. Τὸ δὲ κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σταδίων ἀμάρτημα προσέκυψε πιθανῶς ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἀριθμῶν III [Α] καὶ III, ὅπερ συνήθης ἐν τοῖς ἀντιγράφοις· διότι τιθεμένου τοῦ Στρουθοῦντος ἐν τῷ ἔσχατῳ τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ἀκρωτηρίῳ, ἦτοι παρὰ τὴν νῦν Βουρλιάν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι Βολεῶν ἀπόστασις δὲν δύναται νὰ ᾖναι διὰ τῶν ὁρέων ἀνωτέρω τῶν πέντε καὶ ἡμισείας ὥρων.

Ὁ Λήκ καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπωτάτην κατὰ τὸ σωζόμενον κείμενον τοῦ Παυσανίου θέσιν τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, εἰκάζει ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀσίγη ἔκειτο εἰς τὸ νῦν παρὰ τὸ Ναύπλιον Τολόν. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ συμφωνήσω μετ' αὐ-

(α) Ἐν σημειώσεσιν εἰς Ἰσοκράτους πανηγυρικόν.

(β) Ἄν ὅμως ἀποδειχθῇ ποτε, ὅτι ἄκρα Στρουθοῦντος εἶναι ἡ Κορακιά, πάλιν ἡ ἄκρα Βουκέφαλα εὐρηται δυτικοκρατικῶς τῆς Πέτσας καὶ τῆς Χανίτσας, ἦτοι εἰς τὸ πλατὺ ἀκρωτήριον τὸ πρὸ τοῦ Πορτογαλίου, τὸ ἔχον σχῆμα κτενοειδὲς καὶ ἀποτελοῦν τὴν χειρόνησον τῆς Βερβερίντας, ἕνεκα τῶν λιμανιῶν ἀνατολικοβορείως ὑδάτων τῆς ἀλικῆς Βερβερίντας. Ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ δὲ τούτῳ ἀναφέρει τὴν ἄκραν Βουκέφαλα καὶ σημειοῖ ἐν τῷ χάρτῃ του ὁ προμνημονευθεὶς γεωγράφος Φρ. Πιακόντζας.

του, διότι υπολαμβάνων πάντοτε τὸν Στρουθοῦντα ἐντὸς τῆς Ἑρμιονίδος, θεωρῶ τὸ ποσὸν τῶν σταδίων ἡμαρτημένον. Μόνη ἡ περικοπή τοῦ Στράβωνος, « Ἀσίνας, καὶ αὕτη δὲ κόμη τῆς Ἀργείας πλησίον Ναυπλίας, » δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἀσίνη ἔκειτο πλησιέστατα τῆς πόλεως Ναυπλίου. Ἀλλὰ τοῦ δὲ Στράβων λέγει τὴν Ἀσίνην Ἑρμιονικὴν, οὐδ' ὑπάρχει λόγος νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἡ Ἑρμιονίς ἐξετείνετο μέχρι τῶν προθύρων τοῦ Ναυπλίου καὶ ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει τὸν Μάσητα πόλιν τῆς Ἀργολικῆς, ὅπου σημαίνει μόνον, ὅτι ἡ ἐπικρατεία τῶν Ἀργείων περιελάμβανε τότε καὶ τὴν Ἑρμιονίδα, ἐκτεινομένη καὶ ἐντὸς τῆς Τροιζηνίας. Ἡ Ἀσίνη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο, καθὰ σημειοῖ αὐτὴν καὶ ὁ Κεῖπερτ, ἐν τῷ εὐρυχωρῷ λιμένι τῷ νῦν παρακωχόμενῳ καὶ καλουμένῳ Διδάρι (διὰ τὸ ἐκεῖ ἰχθυοτροφεῖον) καὶ Βρωμολίμνη, μεταξὺ Τολὸν καὶ Βουρλιάς. Ὁ λιμὴν οὗτος περιέχει πολλὰ ἀρχαίων οἰκοδομῶν εἰσπίτια, πρὸς δὲ καὶ ὑποβρύχια κτίρια. Βεβαιούσι δὲ γέροντες, ὅτι ἐσώζοντο εἰς τὰς δύο ἄκρας τοῦ λιμένος καὶ κρῖκοι ἐκ μετάλλου, εἰς οὓς ἔδενον τὰ πλοῖα, ἢ δι' ὧν ἠσφαλιζέτο ἴσως δι' ἀλύσεων ἢ εἰσοδος τοῦ λιμένος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Πᾶσα δὲ ἡ περὶ τὸν λιμένα τοῦτον περιοχὴ εἶναι εὐφραδὴς εἰς αὐτὴν δὲ κείνται τὸ Ἴρι καὶ τὰ Δρεπανοχώρια καὶ τὸ πρωτεύον αὐτῶν Κατδάρι, ὅπου κατὰ τὴν πρώτην ἐπὶ Ὀθωνος διαίρεσιν τῶν δήμων ἦν ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ἀσίνας, ἀλλ' ἐπειτα κατηργήθη ὁ δήμος οὗτος, ἐνωθέντων καὶ τῶν Δρεπανοχωρίων τῷ δήμῳ Ναυπλίας. Κατὰ τὴν εὐκαρπον ταύτην περιοχὴν εἰκοτολογεῖται, ὅτι ἔκειτο καὶ ἡ ἄγνωστος πόλις Ἠϊών, ἴσως εἰς τὸ Ἴρι.

Δὲν συμφωνῶ μετὰ τοῦ Κουρτίου καὶ τοῦ Ἀλή, ὅτι ὁ Μάσης ἔκειτο εἰς τὴν Κοιλιάδα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ Πορτοχέλιον (α) διότι λέγων ὁ Πausanias « Μάσητι δὲ οὐσὴ πόλις τὸ ἀρχαῖον, καθ' ἃ Ὀμηρος ἐν Ἀργείων καταλόγῳ πεποιήκεν (α), ἐπινοῖα καθ' ἡμᾶς ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς, » λέγει ἀλήθειαν ἂν θέσωμεν τὸν Μάσητα εἰς τὸν μέγαν λιμένα τοῦ Χελίου (β), ὅστις

(α) Οὐδὲν τὸ ἀπίθανον, ὅτι καὶ Πιτυαῖται ἀπετέλουν μέρος τῶν πληρωμάτων τῶν ἐκ τοῦ πλησιέστατου εἰς τὴν Πέταν Μάσητος ἐκπλευσάντων πλοίων κατὰ τῆς Τροιζίας.

(β) Ὁ Ἀλή μὴ ἐπισκεφθεὶς τὰ Πορτοχέλιον, ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν αὐτοῦ· εἰκάτω δὲ ὅτι οὐδ' ὁ κ. Κουρτίος ἐπισκέφη αὐτὸ, διότι ἀπ' ἐνὸς μὲν λέγει, ὅτι ὁ Μάσης ἦν ὁ δεύτερος μετὰ τὴν Ἑρμιονίαν λιμὴν, ἀπ' ἑτέρου δὲ τίθει αὐτὸν εἰς τὴν νῦν Κοιλιάδα, ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τοῦ λιμένος ταύτης καὶ τὸ μέγεθος τοῦ λιμένος τοῦ Χελίου. Σωζονται δὲ καὶ νῦν ἐν τῇ ἀριστερῇ πλευρῇ τοῦ Χελίου εἰσπίτια πολλὰ κυκλωπεῖων τειχῶν, μεγάλην καὶ πανάρχαιον πάλιν ἐνδεικνύοντα, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ βλέπει τις καὶ ὑποβρύχια κτίρια. Τούτων ἐν Κοιλιάδι δὲν ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀρχαίας πόλεως· μόνον ἐν τῇ πρὸ αὐτῆς νησισίῳ εὐρηναί εἰσπίτια τινὰ κτιρίων βυζαντινῆς ἢ βομαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ λιμὴν τοῦ Χελίου εἶναι εἰς τῶν εὐρυχωροτέρων καὶ ἀ-

καὶ κεντρικώτερος καὶ μᾶλλον κατάλληλος, ὡς ἐκ τοῦ παρακειμένου πορθμοῦ τῆς Πέτανος, εἶναι εἰς τῆς ναυτιλίας τὴν ἀνάπτυξιν· ἐν τῷ τούταντιον ἢ ἀπόκεντρος Κοιλίας μᾶλλον ὄρμον δι' ὀλίγα πλοῖα ἢ κυρίως λιμένα ἔχει, μὴ ὄντος μάλιστα τοῦ ἐν αὐτῷ εἰσπλου καὶ πάνυ εὐχεροῦς· (β) διότι ἴσως παρεσύρθησαν ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Ἀλή ἐκ τοῦ ὅτι ἡ νῦν πόλις Κρανίδιον μὲν ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχει τῆς Κοιλιάδος, ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος ὄροπέδιου κειμένη· ἀλλὰ τὸ Κρανίδιον (α), κατὰ παραδοσὶν τινὰ, μὲν πρὸ διακοσίων ἐτῶν ἐσχηματίσθη ἐξ ἐρηκωθέντων ἄλλων χωρίων, ἅτινα ἐξικονίζονται διὰ τὰ ἴδιον ναῶν καὶ διὰ διαφόρων ἐνομασιῶν θέσεων, ὧν εἶναι καὶ εἰς οἰκογενείας τινὰς διατηρήθησαν, οἷον αἱ τοῦ Μπίε καὶ Μιλίνδρα· γ) διότι ἡ Ἀλίχη, ἢ τῶν Ἀλίων πόλις, ἀπέχοντα κατὰ τὸν Πausanias ἐπτά μόνον στάδια ἀπὸ τῆς Ἑρμιονίδος, ἥτοι εἴκοσι περίπου λεπτὰ τῆς ὥρας, πρέπει νὰ κείνται ἐν ἀρχῇ τῆς ἀπὸ Βουρλίμου πρὸς τὴν ἄκραν Κοιλοεργίαν παραλίας τοῦ νῦν Φλαμπούρου, ἐν τῷ ἢ ἀπὸ Ἑρμιονίδος μέχρι Χελίου ἀπόστασις εἶναι μείζων τῶν δύο ὥρων, ἥτοι τῶν τεσσαράκοντα σταδίων. Ἄρα κακῶς τίθεισιν ὁ Κούρτιος τὴν μὲν Ἀλίχην εἰς τὸ Χέλιον, τὸν δὲ Μάσητα εἰς τὴν Κοιλιάδα.

Καὶ ὁ Κεῖπερτ σφαλῆι, κατ' ἐμὲ, θέτων τὸ Φιλανόριον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Κοιλιάδος· διότι ὁ Πausanias λέγει, ὅτι τὸ Φιλανόριον καὶ οἱ Βολεοὶ ἀπέχον ἐξίσου ἀπὸ τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, ἥτοι στάδια διὰ τοῦ ὕψους τῶν ὄρων 250, ἐν τῷ ἢ Κοιλίας κείνται πλησιέστερα εἰς τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος, εἴτε τῆς αὐτῆς εἰς τὴν Κορακίαν, εἴτε εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ἐσράτην ἀκτὴν. Γεωγράφοι τινὲς, ἐν οἷς καὶ ὁ Κεῖπερτ διὰ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χάρτου, ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως τῶν 250 σταδίων ἀπὸ τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, θέτουσι τὸ μὲν Φιλανόριον πέραν τῆς Ἑρμιονίδος, ἥτοι πλησίον τῆς ἐν τῷ λιμένι νῦν Διδάρι Ἀσίνας, τοὺς δὲ Διδύμους εἰς τὴν ἐκείθεν τοῦ Φιλανορίου παραλίαν! Ἀλλ' οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν τοῦ Φιλανορίου κείμενοι κατὰ τὸν Πausanias Βολεοὶ, οἵτινές εἰσι *λίθων σωροὶ Δογάδων*, εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ νῦν καλούμενον Ἀσπρόδουλον (β), τὸ ὄντος μὴ ἀπέχον πλέον τῶν εἴκοσι σταδίων ἀπὸ τοῦ σωζομένου καὶ νῦν χωρίου Διδύμου εἰς τὰς ὑπερβαίνας τοῦ ὑψηλοτέρου τοῦ Κρανιδίου ὄρους. Ἐνδέχεται δὲ τὸ Φιλανόριον νὰ ἦναι τὸ

σφαλιστέρων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Πύλου, τῆς Καλαυρείας καὶ τοῦ Πειραιῶς τὴν τετάρτην τάξιν ἴσως ἔχει τὸ Πορτοχέλιον.

(α) ἴσως ἐκ τοῦ Κρανίου, ἥτοι Κεφαλοχώριον.

(β) Ἦτοι ὄρος τι πατρῶδες καὶ ἀδανδρον. Ἀπὸ Κρανιδίου μέχρι Ἑρμιονίδος ὑπάρχει παλαιὰ καὶ ὀκαλή ὁδὸς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀσπρόδουλου, καλουμένη νῦν Δυλῶνας.

νῦν χωρίον Φοῦρνοι, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀσπρόδουλου, τὸ προσκείμενον εἰς μικρὸν τι ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἐτι ἀρχαίων κτιρίων εἰσπίτια.

Περαιῶν τὴν παρούσαν διατριβὴν, δὲν θεωρῶ ἀπὸ σαθροῦ τὴν παράθεσιν τῆς γνώμης τοῦ σοφοῦ Κουρτίου περὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑρμιονίδος κατοίκων.

« Καθ' ὅσον φθάνουσιν αἱ ἱστορικαὶ παραδόσεις, τὴν παραλίαν ταύτην, ὡς καὶ τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς χερσονήσου ταύτης τῆς Πελοποννήσου, κατῴκουν ἐν ἀρχῇ Κᾶρες· τούτους ἐδίωξαν οἱ Ἀρύοι, οἵτινες φυγόντες πρὸ τῶν Δωριέων ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Σπαρχεῖου, μετηνάστευσαν διὰ Θάλασσης ἐνταῦθα, καταλαμβάνοντες δὲ πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς χερσονήσου, ἴδρυσαν τρία πόλιναι, τὴν Ἠϊώνα, τὴν Ἀσίνην καὶ τὴν Ἑρμιονίαν. Οἱ Ἀρύοι, ὡς φυλὴ ξένη καὶ κατοικοῦσα ἐντὸς στενῆς παραλίας, ἐπέζητουν νὰ ἐνιχυθῶσι διὰ συμμαχιῶν πρὸς τὰς γειτονικὰς φυλάς καὶ νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν κατὰ τὰς εἰς τὰς νήσους ἐξωσθέντων Κερῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς πηλομένων. Ἡ Ἑρμιονία ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ πρωτεύουσα τῆς Καλαυρικῆς ἀμφικτυονίας· ἀναφέρεται ἐν τῇ πρώτῃ θέσει μεταξὺ τῶν ὀμοσπόνδων πόλεων· ἦν ἡ ἐγγύτερη τοῦ κέντρου κειμένη πόλις καὶ ἐδέσποζε τῶν προκειμένων συμπληγάδων νήσων. Ὁ Στράβων καταλογίζει κατ' ἀρχαίας πηγὰς καὶ τὴν ἄκραν Σκυλακίου ἐν τῇ Ἑρμιονίᾳ, ἢ δὲ Ἑρμιονικὴ θάλασσα εἶχετο ἀμέσως τῆς Σαρωνικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καλαυρεῖα δὲν ἀναφέρεται ὡς ἀθύπηκτον μέλος τῆς ἀμφικτυονίας, δικαιολογεῖται ἐντεῦθεν ἢ εἰκασίᾳ, ὅτι καὶ ἡ νῆσος αὕτη ἀνήκεν εἰς τοὺς Ἑρμιονεῖς, ἢ καὶ ὅτι οὗτοι εἶχον τὴν προστασίαν τοῦ ἱεροῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐκ τῶν στενῶν μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένων Ἀρυόπων μόνον οἱ Ἑρμιονεῖς ἀντεπροσωπεύοντο ἐν τῇ Καλαυρεῖᾳ, συνάγεται ἐκ τούτου καὶ μόνου ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν ἦν πρωτεύουσα τῶν Ἀρυόπων, ἀπετέλει δὲ καὶ τὸ κέντρον τῆς Ἀρυοικῆς λατρείας καὶ πρὸ πάντων τῆς λατρείας τῆς Χθονίας Δήμητρος. Ὅτε οἱ Τροιζήνιοι ἐπὶ τῶν Πελοπιδῶν ἐγένοντο ἰσχυροὶ, περιωρίσθη ἡ χώρα τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς βορρᾶν καὶ ἐτέθη ὡς ὄριον αὐτῆς ἢ κοιλάς τῆς Θερμακίας καὶ τὸ αὐτῷ ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Μείζονες κίνδυνοι ἠπαίλουν τοὺς Ἀρύοι μετὰ τὴν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἔλευσιν τῶν Δωριέων, τῶν ἀρχαίων αὐτῶν πολεμίων. Οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ἄλλοτε γενομένοι φυλετικοὶ ἀγῶνες ἐξήκολούθησαν καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀφότου οἱ Δωριεῖς ἐξ Ἀργους προεχώρουν ἀκκασχέτως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν. Οἱ Ἀκακειαῖοι ὑπεστήριξαν τοὺς Ἀρύοι· δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ σώσωσιν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τὴν Ἀσίνην, ἢ δὲ Ἠϊών, περὶ ἧς οὐδὲν τι εἶναι γνωστὸν, ἀπέδρασε ταχέως τὴν αὐτονομίαν τῆς. Ἡ Ἑρμιονία τούταντιον διατηρήθη

πολύ πλείτερον χρόνον παρὰ τὰς ἀσθενεστεράς ἀδελφὰς αὐτῆς πόλεις· διετήρησε τὴν κατοχὴν τῶν παραλίων καὶ τῶν νήτων μέχρι οὗ ἡ Ἰδέα, ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς τοὺς Σαμίους πειρατὰς, ἐδόθη παρὰ τούτων ὑποθήκη εἰς τοὺς Τροιζηνίους. Οἱ Ἑρμιονεῖς ἦσαν αὐτοτελεῖς Ἀρύοι μέχρι τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, πολεμήσαντες ἐν αὐτῷ ὡς τοιοῦτοι· ἀπώλεσαν δὲ τὴν αὐτονομίαν τῶν βραδύτερον, ὅτε τὸ Ἄργος ὑπέταξε βίαιως εἰς τὴν Ἀργολίδα πάσας τὰς μεσογαίους πόλεις. Περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκπορεύσεως αὐτῶν δὲν διεσώθη τι ἱστορικῶς. Τινὲς τῶν κατοίκων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἀλείαν· ἴσως κατὰ προσταγὴν τῶν Ἀργείων ἐγκατελείφθη τότε τὸ κατώτερον μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ παντελῆς ἐρήμωσις δὲν ἐγένετο. Τοῦλάχιστον ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ ἡ Ἑρμιονία παρίσταται ὡς πόλις αὐτόνομος, σύμμαχος τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεδωρίσθησαν, ὡμίλουν τὴν Δωρικὴν διάλεκτον καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἦν Δωρικόν· ἀλλὰ διεφύλακτον πάντοτε σταθερῶς τὰ ἴδια αὐτῶν διακριτικὰ. Ἡ Ἑρμιονία διέμεινε τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ διέσωσε μετὰ τῶν εἰς Μεσσηνίαν ἀποικησάντων Ἀσιναιῶν τὴν περὶ τὴν λατρείαν ἀρχαίαν κοινωνίαν. Ἐπὶ ἀρχαίου λίθου ἐπιγράφου διεσώθη ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Ἑρμιονέων, δι' οὗ αὕτη δέχεται τὴν ἀνανεουμένην ὑποχρέωσιν τῶν Ἀσιναιῶν νὰ πέμπωσι τὴν πρὸς τοὺς χθονίους θεοὺς βοῦν, καὶ ὀρίζει τὰ τῆς ξενίσεως τῶν προσβυτῶν ἐν τῇ πόλει. Ὁ Πausanias εὐρετὴν νῦν Ἑρμιονίαν πάλιν σημαντικὴν καὶ περιγράφει αὐτὴν μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς. Ἡ χώρα αὐτῆς περιελάμβανε τὴν μεσημβρινῶς πρὸς τὴν Πέταν ἐκτεινομένην χερσονήσον, καὶ ἐκτὸς τῶν ἰδίων λιμένων εἶχε προσέτι τὸν Μάσητα ὡς δευτερεύοντα λιμένα ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ. Τὰ τεῖχη αὐτῆς διατηροῦντο ἐντελῶς, αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις ἦσαν εἰς πλήρη ἐνέργειαν, καὶ ὑπῆρχον τοσαῦτα ἄξια περιεργείας ἀντικείμενα, ὥστε ὁ Πausanias ἠναγκάσθη νὰ μνημονεύσῃ τῶν κυριωτέρων. Ἡ πληθὺς τῶν εἰσπίτων, τὰ νομίσματα καὶ ἰδίως αἱ πολλὰ ἐπιγραφαί, μαρτυροῦσι τὴν διατήρησιν τῆς πόλεως, τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων θρησκευτικῶν τελετῶν τῆς μέχρι τῶν μεταγενεστέρων αυτοκρατορικῶν χρόνων. »

Παραθέτω καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονεύθην ψήφισμα, ὡς περιέχεται ἐν τῷ Corpus Inscriptionum τοῦ Βοικίου, σελ. 593.

... καὶ συμπομπ(ε)ύειν (καὶ) ἄγειν β(ου)ν, ὅπως φανερά ἦ, διότι τὰν τε συγγένειαν καὶ φιλίαν (θέ)λει ἐπὶ πλέον προάγειν· ἐδοξε τῇ πόλει ἀποκριθῆμεν τοῖς προσβυταῖς, διότι ἡ πόλις τῶν Ἑρμιονέων ἀνανεοῦται τε τὰν συγγένειαν καὶ φιλίαν τὰν ὑπ-

άρχουσιν τῆ πόλει ποττῶν πόλιν τῶν Ἀσιναίων καὶ ἐπὶ πλεον προάξεται, καὶ διότι ἀποδέχεται ἅ πόλις φιλοφρόν(ω)ς τάν τε θυσίαν, ἂν μέλλει ἄγειν ἅ πόλις τῶν Ἀσιναίων (τ)ῆ Δάματρι (τ)ῆ Χθονίᾳ, (καὶ . . .) καταστᾶσθαι δὲ καὶ Θεοκρόνον, ὅστ(ι)ς ὑποδέξεται) παραγινόμενος (τοῦς) συνθύτας ἐπὶ τῶν θυσίαν τῶν (πκρ' ἄμμι) χθονίων (ἐπαινεῖσαι) δὲ καὶ τοῦς πρεσβυτάς ἐπὶ τε τῆ ἑνδαμῖα καὶ τ(ῆ) ἀναστροφῆ (ῆ) π)επόνηται ἀξίως ἑκατέρων (τῶν) πολιῶν δόμεν δὲ καὶ ξένια τοῖς πρεσβυταῖς Ἀπελλ(ᾶν τὸν ταμίαν) τὰ μέγιστα ἐκ τῶν νόμων τοῦς δὲ νομογράφους (τοῦς κκ)τασταθέντας καταχωρίσαι τὸ (δε) τὸ δόγμα εἰς τοῦς Δαμιουργούς τοῦς (δὲ) λαί(ν)α(ν) ἐγδόμεν στάλκν καὶ ἀναγράψαι (τόδε τὸ) δόγμα καὶ ἀναθέμεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Δάματρος τῆς Χθονίης, ὅπως ὑπόμνημα ἢ ἑκατέραις ταῖς πόλεσι εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον κλέσται δὲ καὶ τοῦς ἄρχοντας ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐστίναν τοῦς πρεσβυτάς ὅσας καὶ ἡμέρας ἐπιδαμῶντι τὸ δὲ ἀνάλωμα δότω εἰς ταῦτα Ἀπελλ(ᾶ)ς ὁ ταμίης. Θεοκρόνος Ἀγόραιοις Πραξίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Ἰανουαρίου 1860.

ΔΙΟΜΗΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΥ.

(Συνέχ. ἔρα φυλλῆδ. 382, σελ. 498.)

Ἐγεννήθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1789 ἔτους ἐν Χίῳ ἐξ ἐγκρίτων γονέων. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἔθεωρετο ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, πιθανῶς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Βυζαντίου, ὅπου Κοντόσταυλοι ἐκαλοῦντο οἱ ναύαρχοι. Φοιτήσας μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ εἰς τὰ ἐν Χίῳ σχολεῖα, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς Ἀμστελῶδαμον καὶ Βονωνίαν τῆς Ἰταλίας, ἵνα ἀκούσῃ καὶ ἀνώτερα μαθήματα. Ἐπιδοθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐμπορίαν, διέτριψε δεκαετίαν ἐν Βιέννῃ, ὅπου, θεραπεύων πάντοτε μετὰ τοῦ λογίου καὶ τὸν κερδῶν Ἑρμῆν, ἀνεζήτει περιπαθῶς τὴν φιλίαν τῶν ἐκεῖ πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, ὅσων τοῦ Φαρμακίδου, Κοκκινάκου καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ὑπεστήριζε λόγῳ καὶ ἔργῳ πᾶν κοινωφελὲς ἔργον. Ἐτιμᾶτο δὲ ἰδιωζόντως καὶ ὑπὸ τῶν ξένων διὰ τε τὸν νοῦν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων διὸ, ὅτε τὸ 1815 συνεκρότηθη τὸ περιάνυμον τῶν ἡγεμόνων συνέδριον, προσ-

εκαλεῖτο εἰς τε τοὺς χοροὺς τῆς αὐλῆς καὶ τὰς λοιπὰς ἐπίσημους τελετάς.

Φύσει ὢν ἐπιχειρηματίας μετέφερε τὸ 1817 τὸν ἐμπορικὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Ἀγγλίαν (Λονδίνον), ὅπου ἕως τότε οὐδεὶς ἄλλος ἑλληνικὸς εἶχε κατασταθῆ. Ἡ μετάβασις δὲ αὐτῆ ἐπέφερε δύο ἀξιολογώτατους καρπούς: πρῶτον μὲν ἤνοιξε τὸν ὁδὸν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐμπόρους, καὶ δεύτερον, ἔσεισε τὰ θεμέλια τῆς μετ' οὐ πολὺ καταπεσούσης, ἕνεκα τῆς ἑλληνικῆς δραστηριότητος, ἀγγλικῆς ἐταιρίας, ἧτις εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖρας αὐτῆς πάσας τὰς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς συναλλαγὰς.

Μεταβαίνων ἐκ Βιέννης εἰς Λονδίνον διήλθε διὰ Παρισίων, καὶ συνέδεσεν οἰκειοτάτας σχέσεις μετὰ Κοραῆ. Ὁμολογῶν δὲ τὸ κοινωφελέστατον τῆς διαδόσεως τῶν συγγραμμάτων τούτου, συνετέλεσε δι' ἑδρῶν χρηματικῶν συνεισφορῶν εἰς τοῦτο, ἃς μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1825 καὶ εἰς τακτικὴν ἐτησίαν χορηγίαν μετέβαλεν ἄλλα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐδαπάνησεν, ὡς ἐγένετο ἤδη διὰ τοῦ τύπου γνωστὸν, πολλὰς χιλιάδας φράγκων εἰς τε ἐξαγορὰν τῶν βιβλίων, εἰς μεταφορὰν τῆς βιβλιοθήκης καὶ εἰς ἀνεγερσιν τοῦ τάφου αὐτοῦ.

Συνετέλεσε δὲ καὶ ἄλλως ὁ μακαρίτης Κοντόσταυλος εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἀποστέλλων βοήθειαν εἰς τὰ ἐν Χίῳ σχολεῖα καὶ δαπανῶν εἰς ἀνατροφὴν νέων προωρισμένων εἰς διδασκαλίαν. Ἐχὼν δὲ καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἐδωρήσατο αὐτὴν τὸ 1820 εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ, ὅπως πρὸ πάντων εὐκόλυνῃ τὰς μελέτας τῶν καθηγητῶν, μεθ' ὧν συνελέγετο καὶ ὁ αἰδίδιμος αὐτοῦ φίλος Ν. Βάμβας. Ἐν Λονδίνῳ διατρίβων ἐξωκειώθη μετὰ πολλῶν Ἀγγλων, προῦκάλεσε πολλὰ δωρήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Χίου, καὶ συνετέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς τὴν διέγερσιν τοῦ ὑπὲρ τῶν δούλων Ἑλλήνων αἰσθήματος.

Ἐπὶ τῆς πολυθρηνητοῦ καταστροφῆς τῆς Χίου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανόντος, ἡγχαλωτίσθησαν ἢ μήτηρ καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαί, καθὼς καὶ τρεῖς ἐξαδέλφαι αὐτοῦ. Ἀλλ' ὡς οἰκειοτάτος τοῦ γνωστοτάτου φίλου τῆς Ἑλλάδος Ἀμιλτωνος κατώρθωσε ἢ ἀπελευθέρωσεν καὶ τὰς ἐπτὰ, ὧν τὰς τελευταίας ἐτήρησε παρ' αὐτῷ τιμῶν ἴσα τῇ ἐναρέτῳ αὐτοῦ συζύγῳ.

Ὁ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ζῆλος τοῦ Κοντοσταύλου ἦτο φυσικὸν ἢ αὐξήθη μετὰ τὸ 1821· δὲν περιορίσθη δὲ εἰς ἀπλᾶς χρηματικὰς συνδρομὰς, οὔτε εἰς τὴν ἐξ ἰδίων κατάρτισιν ὀλοκλήρου φορτίου πολεμοφοδίων τὸ ὅποιον ἔστειλε τὸ 1822 ἐκ Μεσσίτης εἰς Νεόκαστρον, ἀλλὰ καὶ προσωπικῶς μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, διατρίψας ἰδίως ἐν Τριπόλει μετὰ τοῦ αἰδίδιμου Α. Μεταξᾶ, καὶ ἐν Ὑδρᾷ μετὰ τῆς σεμνῆς δυάδος τῶν Κουντουριωτῶν καὶ τοῦ Α. Βούλγαρη. Ἀνέθετο

δὲ αὐτῷ ἡ κυβέρνησις διαφόρους ὑπηρεσίας, καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Κόρχραν καὶ τὸν Νάπιερ διαπραγματεύσιν, ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀρχηγοί, ὁ μὲν τοῦ στόλου, ὁ δὲ τοῦ στρατοῦ.

Ἄλλην ἀξίαν λόγου ὑπηρεσίαν ἐξετέλεσε, τὴν ἐμπιστευτικὴν ἐκείνην, περὶ ἧς λέγει ἡ ἀπὸ 2 Αὐγούστου 1825 ἐπιστολὴ τοῦ Κοραῆ, ἧς ἐγένετο ἀνωτέρω μνηεῖα. Ὁρέλησε δὲ κατὰ πολὺ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα διατρίψας ἔτος ὀλοκλήρον ἐπὶ τῆς φρεγάτας τοῦ Ἀμιλτωνος, καὶ ἐξαπτῶν τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειαν τοῦ γενναίου Ἀγγλου, καὶ δίδων σχέδια καὶ γνώμας, καὶ διαβιβάζων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν συμβουλὰς καὶ εἰδήσεις, κατὰ τὰς πρὸς τὸν Ἀμιλτωνά ὁδηγίας, αἵτινες, χάρις εἰς τὴν θερμὴν μετὰ τούτου φιλίαν, ἐγίνοντο αὐτῷ γνωσταί.

Γνωστά εἰσι τὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν δύο φρεγατῶν, ἀρότου μάλιστα ὁ μακαρίτης Κοντόσταυλος ἐδημοσίευσεν ἰδιαίτερον περὶ αὐτῶν πόνημα (*). Ἡ ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπὴ εἶχε παραγγεῖλει εἰς Ἀμερικὴν τὴν κατασκευὴν δύο φρεγατῶν ἄλλ' ἢ ἐπιχειρήσεις, ἀφρονῶς διαταχθεῖσα καὶ οἰκτρότερον διεξαχθεῖσα, κατήντησε τὸ 1826 εἰς σμῆριον ὅσον ἐνδέχεται ἐπιζήμιον πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπὴ εἶχεν ἀποστείλει εἰς Ἀμερικὴν 750,000 τάλληρα πρὸς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν ναυπηγίαν ἄλλ' οὗτοι, συμφωνήσαντες καὶ μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπήντησαν τὴν 31 Ὀκτωβρίου ὅτι εἶχον δαπανήσει 250,000 τάλληρων πλέον τῆς σταλαίσης ποσότητος, καὶ ὅτι ἀπῆρτοῦντο ἐτι 250,000 πρὸς τελειοποίησιν τῶν δύο πλοίων. Δὲν ἐδίστασαν δὲ καὶ συναλλαγματικὰς νὰ ἐκδώσωσιν εἰς βάρους τῆς ἐπιτροπῆς. Εἰς τὴν δεινοτάτην ταύτην θέσιν εὐρεθεῖσα ἢ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισε νὰ ἐκποιήσῃ καὶ τὰς δύο φρεγάτας ἄλλ' εἰς μόνος παρουσιάσθη ἀγοραστῆς, δούς καὶ διὰ τὰς δύο ἑκατὸν χιλιάδας τάλληρων μόνον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἀνωτέρων ταύτης προσφορᾶν ἦτο ἄδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ, καθόσον τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν Νεοσοφοράκῳ ἐπωλήθησαν δύο ἕτερα μεγάλα πλοία, τότε ναυπηγηθέντα διὰ τὴν Κολομβίαν, ἧτοι μίᾳ φρεγάτῃ καὶ ἐν δίκροτον, ἢ μὲν ἀντὶ 33,000 τὸ δὲ ἀντὶ 70,000 τάλληρων.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς μόλις ἐγνώριζον τὸν Ἀλ. Κοντόσταυλον ἄλλὰ τοσοῦτῳ ἀρίστην ἰδέαν εἶχον περὶ τῆς συνέσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ὥστε, ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ εἰς ἣν εὐρίσκοντο, πρὸς μόνον αὐτὸν ἐνόμισαν ὅτι πρέπει νὰ καταφύγωσιν.

Ἀδύνατον ἦτο εἰς ἐκείνον νὰ ἐγκαταλείψῃ, ἐπὶ μικρὸν μάλιστα χρόνον, τὸν ἐμπορικὸν αὐτοῦ οἶκον

(*) Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ φρεγατῶν κλ. Αθ. 1855. Αἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιεχόμεναι εἰδήσεις εἰσὶν ἀναπόφευκτοι εἰς πάντα τὴν θέλοντα νὰ μελετήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος.

ἀλλ' ὅτε παρέστησαν αὐτῷ ὅτι, ἄνευ τῆς μίᾳς τούτῳλάχιστον τῶν φρεγατῶν, ὁ Κόρχραν οὐδέποτε ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἐκινδύνευεν ὁ ἑλληνικὸς ἀγῶν, προὔτιμψε τῶν ἰδίων τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ μετέβη εἰς Νεοσοφοράκον.

Περὶεργότατα ἅμα δὲ καὶ δραματικά εἰσι τὰ συμβάντα αὐτοῦ ἐν τε Ἀμερικῇ καὶ κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπάνοδον. Ἐν Νεοσοφοράκῳ, καταποτηθέντες οἱ ἐργολάβοι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ἐπιτροπῆς Παλεμάνδ, γάλλος στρατηγός, καὶ τοὺς λογαριασμοὺς ἀπεποιούντο νὰ δείξωσι, καὶ ἐρραδιόργουν, καὶ εἰς τὰ δημόσια φύλλα ἔγραφον ἐναντίον τοῦ Α. Κοντοσταύλου, καὶ πάντα λίθον ἐκίνουν ὅπως ματαιώσωσι τὴν ἀποστολήν. Οἱ Ἀμερικανοὶ, πρὸς οὓς ἔφερε συστατικά, οὔτε ἀντεπεσκέφθησαν αὐτόν. Τοιαῦτα δὲ εἶχον ἐνεργηθῆ κατ' αὐτοῦ, ὥστε κατήντησε νὰ ζῆ ἐντὸς τῆς πολυαριθμοῦ ἐκείνης πόλεως ὡσεὶ ἐρημίτης.

Ἄλλ' ὅτι πρὸ πάντων διέστειλε τὸν Α. Κοντόσταυλον καὶ μέχρι τοῦ γήραος αὐτοῦ ἦτο ὁ καρτερικὸς καὶ ἀνένδοτος χαρακτήρ. Ν' ἀναχωρήσῃ ἀπρακτος ἰσοδυναμεῖ παρ' αὐτῷ πρὸς ἀτιμίαν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μεταβῆ εἰς Οὐασινγκτωνίαν, τὴν καθέδραν τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως, μίαν μόνην ἔχων συστατήριον παρὰ τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸν Ἐβερετ, μέλος τῶν Βουλῶν καὶ ἐνθερμον φιλέλληνα.

« Μὲ εἶναι δύσκολον, λέγει ἐν τῷ προμνημονουθέντι πονήματι αὐτοῦ (σελ. 36), νὰ περιγράψω τὸν ὑποχρεωτικὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον με ὑπεδέχθη ὁ ἐξοχος οὗτος τῆς Ἑλλάδος φίλος. Ἐντὸς 24 ὥρων με ἐπαρυσίασεν εἰς τὸν πρόεδρον τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν Κ. Ἀδάμς, εἰς τὸν ὑπ. τῶν ἐξωτερικῶν Κ. Ἐρ. Κλέυ, εἰς τὸν ὑπ. τῶν ναυτικῶν Κ. Σώδερς, εἰς τὸν νομοδιδάσκαλον Κ. Δαν. Οὐέπτερ, εἰς τοὺς συνταγματ. Μπρώτων καὶ Χαίν, καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἐπιφρόνης τῶν ἐδύναντο νὰ με βοηθήσωσιν. . . . Χαρὰν ἀνέκφραστον ἠσθανόμην παρατηρῶν τὸν ἐνθουσιασμὸν μετὰ τὸν ὅποιον συναμιλλῶντο τίς νὰ με γίνῃ ὠφελιμώτερος. »

Μετὰ πολλὰς συνεδριάσεις καὶ ἐξετάσεις τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἐργολάβων, πάντες ἐπέισθησαν ὅτι ἐν μόνον καταφύγιον ἔμενε, ἢ ἀγοράσῃ ἢ κυβερνήσῃ τὴν μίαν τῶν φρεγατῶν, ὥστε διὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς τιμήματος νὰ ἐλευθερωθῇ ἢ ἕτερα ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον· ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἢ ἀδεία τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, νὰ ἀναγνωσθῇ πολλακίς καὶ νὰ συζητηθῇ τὸ νομοσχέδιον, καὶ νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ προέδρου. Καὶ ὅμως τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ δραστηριότης τοῦ Κοντοσταύλου ὥστε, πρᾶγμα ἀπίστευτον, ἐντὸς 12 ἡμερῶν ἀφού ἐφθασεν εἰς τὴν Οὐασινγκτωνίαν κατορθώθη τὸ πᾶν (σελ. 39).

Καὶ ὁμοῦς πολλὰ ἄλλα δυσκολίαι ὑπελείποντο ἐν Νεοεσθραϊκῷ ἐκρεπε νὰ ἐκτιμηθῶσι τὰ πλοῖα, νὰ ἐξετασθῶσιν οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἐργολάβων, καὶ ἐνὶ λόγῳ νὰ διαλυθῇ πᾶσα μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ Ἑλληνος ἀπεσταλμένου διαφορά. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς διαίτητάς καὶ εἰς δικαστήρια καὶ εἰς δικηγόρους ἠναγκάσθη νὰ προστρέξῃ τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ ἐνεργηθέντα, ἅτινα καὶ δι' ἐπισήμων ἐγγράφων ἀποδεικνύονται, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκθεσις εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πονύματι ἀπὸ τῆς σελίδος 14 μέχρι τῆς σελ. 112, εἶναι τῷ ὄντι ἄξια νὰ ἐλκυσῶσι τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου. Τέλος πάντων, ἀπελευθερωθὲν τὸ ἕτερον τῶν πλοίων ἢ α' Ἑλλάς », ἀπέπλευσεν εἰς Ἑλλάδα, φέρων καὶ 18 χιλ. διστηλῶν εἰς μετρητὰ, καὶ τοσοῦτον ὑλικόν, ὥστε ὁ ναύαρχος Μιαούλης ἔλεγεν ὅτι οὐδέποτε εἰς οὐδὲν ξένον πλοῖον εἶδε τοσαύτην ἀφρονίαν.

Ἀλλὰ δὲν εἶχον φθάσει εἰς τὸ τέλος αὐτῶν καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Ἑλληνος ἀπεσταλμένου. α' Ἐνῶ ἐπλόμεν, λέγει (σελ. 113), τὸν ὠκεανόν, ἡμέραν τινὰ ὀλίγον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἰστάμενος ὀρθιος ὑπὸ τὸ κατάρτιον τῆς πρῶτης, ἔχων τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ τὸν δεξιὸν πόδα ὀλίγον πρὸ τοῦ ἄλλου, ἔπεσεν ὡς ἀστραπὴ ἐμπροσθέν μου εἰς πέλελεκος, ὅστις, κόψας μικρὸν τι μέρος τοῦ ὑποδήματός μου, ἐκαρρῶθη βαθέως εἰς τὸ κατάστρωμα. Μετὰ ἀταραξίαν ὑψώσα τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶδα εἰς τὴν κόρσαν τοῦ καταρτίου δύο ναύτας, οἵτινες ἀμέσως μ' ἐζήτησαν συγχώρησιν. Μετὰ δύο ἡμέρας συνέβη ἐκεῖνη ἡ τρομερὰ στάσις ἐκ μέρους τῶν ναυτῶν, τὴν ὁποῖαν πολυειδῶς ἐδιηγήθησαν αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες, καὶ τὴν ὁποῖαν ἡ μεγαλοψυχία τοῦ πλοίαρχου φοβερίζοντος μετὰ δύο δίκαννα πιστόλια εἰς τὰς χεῖρας νὰ καύσῃ τοὺς πρώτους οἵτινες ἤθελον προχωρήσει ἐναντίον μου, καθήσυχασεν. . . Ἐβιάσθημεν νὰ λάβωμεν τοιαῦτα μέτρα, ὥστε οὔτε ἡμέραν οὔτε νύκτα δὲν εἶχομεν πλέον ἀνάπαυσιν. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐμαπαίωσαν τὸ σχέδιόν των, κατὰ τὸ ὁποῖον, ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν ὡμολόγησεν εἰς τὴν δευτέραν σκηνὴν τοῦ Ναυπλίου, εἶχαν σκοπὸν νὰ μᾶς βρῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ μεταφέρουν τὴν φρεγάταν εἰς τὴν Κολομβίαν. »

Μετὰ 52 ἡμέρας, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826, ἐφθασεν ἡ φρεγάτα εἰς Ναῦπλιον, ὅπου, λέγει ὁ Ἑλλην ἀπεσταλμένος (σελ. 116), α' ἀνεκαλύφθη ἐντὸς τοῦ δικρότου νέα συνωμοσία ἡ μᾶλλον δευτέρα ἀπόπειρα, ἀντικείμενον ἔχουσα τὴν δολοφονίαν μας καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ δικρότου εἰς τὸν Ἰμπερατὸρ πασᾶν. . . Ὑποπτευθεὶς τοιοῦτόν τι ὁ πλοίαρχος Γρέγορη, καὶ λαβὼν τοὺς ἀξιωματικούς καὶ ἄλλους ἀφρωσιμένους εἰς αὐτόν, ὑπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τοὺς κοιτώνάς των, καὶ εὗρκεν εἰς 12 ἢ 13 κακούργους πελέκεις καὶ

ἄλλα τοιαῦτα ὄπλα ἐπιτήδεια εἰς τὸν σκοπὸν των, κρυμμένα. Τούτους ὅλους ἀπεβίβασεν ἀμέσως εἰς τὴν ξηρὰν. . . ἡ δὲ Διοίκησις διέταξε τὸν συνταγμαρχὸν μετὰ 30 Ἑλληνας τακτικούς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν φρεγάταν. »

Ἴδου δὲ καὶ τρίτον δραματικὸν ἐπεισόδιον. Μεταβάσης τῆς Ἑλλάδος εἰς Λίγυιαν, α' ἐνῶ, κατεγινόμεν, προστίθησιν ὁ Κ. Κοντόσταυλος (σελ. 124), εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ λογαριασμοῦ, βλέπω αἴφνης ἐμπροσθέν μου τὸν πρῶτον ἀξιωματικὸν Κ. Ρούσελ Μπάλδουιν, ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐπροτίμων περισσώτερον ἀπὸ πάντα ἄλλον, καὶ ἐρώτησας αὐτὸν εἰς τί δύναμαι νὰ τὸν χρησιμεύσω, μοὶ εἶπεν ὅτι παρακαλεῖ νὰ τὸν δώσω 12 τουφέκια πρὸς ἰδίαν του ὑπεράσπισιν, διότι ἐπαπειλοῦντο ἀπὸ τοὺς ναύτας των. . . Ἀπεκρίθη ὅτι λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ τὸν εὐχαριστήσω, καθὼς παραδοθείσης τῆς φρεγάτας εἰς τὴν Διοίκησιν, ἔπαυσε πᾶσα ἐξουσία μου. . . Ἐξεληθὼν ὀλίγον ἐπανῆλθε πάλιν ἐνῶ ἔγραφον, κρατῶν ἀνὰ χεῖρας κυκλοειδῆς τι ἐκ χαρτίου περιτυλιγμένον ἐν εἰδει σχοινοῦ, καὶ εἰς τὴν ἐρώτησίν μου τί ἦτο, με εἶπε δὲν τὸ γνωρίζεις; Βάσταξε ὀλίγον. Μόλις τὸ ἔλαβα εἰς τὴν χεῖρά μου καὶ εἰς τὴν στιγμὴν ἤναψε καὶ ἔκαυσεν ὄχι μόνον τὴν δεξιάν μου ἀλλὰ καὶ τὰ φορέματά μου » κλ.

Τὴν καρτερίαν καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Κοντοσταύλου ἐθαύμασαν οἱ Ἀμερικανοί. Ὁ Ἐβερστ γράφων αὐτῷ ἔλεγε πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὰ ἀξιοσημειώτα ταῦτα: « Μετὰ μεγίστης προθυμίας μαρτυρῶ τὸν ζῆλον, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν τιμιότητα (good faith) δι' ὧν ἐξεπληρώσατε τὰ ὑμέτερα καθήκοντα μεταξὺ δεινῶν περιστάσεων, καὶ πιστεύω ὅτι ἡ ὑμέτερα πατρὶς ὀφείλει κατὰ κράτος εἰς τὴν ὑμέτεραν ὑπομονὴν, εὐστάθειαν καὶ καρτερίαν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ πλοίου » κλ. (σελ. 187).

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἧς μέλη ἐπιφανῆ ἦσαν ὁ Π. Μαυρομιγάλης, ὁ Α. Ζαήμης, ὁ Α. Τσαμαδὸς καὶ ἄλλοι, σπεύσασα ν' ἀναγνωρίσῃ τοὺς ἀγῶνας τούτους καὶ τοὺς κινδύνους, ὡμολόγησεν ἐπισήμως τὴν 20 Φεβρουαρίου 1827 τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὰ εὐγενῆ ἐκείνου αἰσθήματα, ἐξέφρασε ζωντὰν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀπένευσε τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τοῦ ἔθνους. Καὶ ὁ κυβερνήτης δὲ θυγατέρα τοῦ Κοντοσταύλου ἐκάλεε τὴν Ἑλλάδα. Πολὺ ὁμοῦ δὲν παρήλθε, καὶ ἐλησμονήθησαν καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ ἡ φιλοπατρία καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, καὶ ἐπεκυρώθη καὶ αὐτὴ δυστυχῶς τὸ τοῦ Γάλλου ἐκεῖνο τὸ λέγον: « qui sert son pays sert souvent un ingrat. »

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Η ΝΗΣΟΣ ΘΗΡΑ.⁽¹⁾

(Μετᾶφρασις ἐκ τοῦ Univers Pittoresque — Des de la Grèce par L. Lacroix).

Ἡ πρώτη ὄψις τῆς νήσου Θήρας εἶναι καταπληκτικὴ. Εὐρίσκεται ἐν τῷ κέντρῳ εὐρέως κρατῆρος ἠφαιστείου, οὗ τινος ἡ θάλασσα ἐκ διαλειμμάτων κατατρώγει τὰς ὄχθας ὅπως εἰσπέσῃ εἰς τὴν χεῖνουσαν ταύτην ἄβυσσον. Πέριξ δὲ ὑψοῦται μέλαν στέμμα ἐκ βράχων ἀποτόμων, ἐντελῶς διεβρηγμένων εἰς τρία μέρη, οἵτινες σχηματίζουσι τὴν περιφέρειαν τοῦ μεγίστου τούτου κρατῆρος ἔχοντος τοῦλάχιστον μίαν καὶ ἡμισείας λεύγης διάμετρον. Ἐν μέσῃ δὲ τῆς καταχθονίῳ ταύτῃ λίμνῃ ἐπισωρεύονται ἀτάκτως βουνοὶ λάθας, φουράδην ἀναμειγμένοι βράχοι ἐκ βασανολίθου (basalte) καὶ τροχύτου, οὗς ὁ τελευταῖος ἀγῶν τοῦ ἠφαιστείου ὑψώσεν ὑπὲρ τὰ ὕδατα, ὅπως, οὕτως εἶπειν, ἡμισθέστους τῆς καμίνου.

Ἡ νήσος αὕτη, οὕτως ἐσχισμένη, ὠνομάσθη ἡμῶς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους Καλλίστη· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Στρογγύλη, τοῦθ' ὅπερ παρέχει ἡμῖν τὴν πιθανότητα ὅτι ἡ κατασύντριψις αὐτῆς εἰς πολλὰ νησίδια καὶ ἡ καταδύθις τοῦ κέντρου αὐτῆς ὑπὸ τὰ ὕδατα ὑπῆρξε μεταγενεστέρα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων φοινικικῶν ἀποικίων. Ἀλλ' εἰς ὁποιοῦνδήποτε χρόνον ἐγένετο ἡ πρώτη αὕτη μεταμόρφωσις, εὐκόλως τὴν σήμερον βλέπων τις τὰς ἀπεβρωγυίας πλευρὰς τῶν βράχων τούτων ἀνευρίσκει τὴν ἱστορίαν ὅλην τῆς ἠφαιστείου ταύτης νήσου καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὧν οἱ ἄνθρωποι οὐδεμίαν ἐτήρησαν ἀνάμνησιν.

Κατὰ τὸν προϊστορικὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐναργέστατα ἐφλέγετο ἡ μεγάλη σειρὰ τῶν ἠφαιστείων τῶν ἀπὸ Ἀρουνερίας καὶ τῶν Ἐλβίων (Vivaraïs) παρὰ τὰ Ἀπέννινα δι' ἀπάσας τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μεσογείου ἐκτεινομένων, καὶ ὧν τελευταῖον γέννημα ὑπῆρξαν βεβαίως αἱ νῆσοι Μήλος καὶ Θήρα, κρατῆρ ὑψοῦμενος ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θάλασσης, ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῷ τῆς μεγάλης δεξιομένης τῆς σχηματιζομένης σήμερον ὑπὸ τῶν νήσων Θήρας καὶ Θηρασίας, ἐβράχη ὑπὲρ τὰ ὕδατα καὶ ἤρξατο καταχθονίου ἐργασίας. Ἐξήμεσε κατ' ἀρχὰς μεγάλους σωρούς λάθας καὶ σποδοῦ, ὧν τὰ στρώματα

ἐξαπλούμενα περὶ τὸ στόμιον αὐτοῦ ἐτίθεντο ὁμολῶς ἐπ' ἀλλήλων καὶ ἐσχημάτισεν οὕτω μεγάλην στρογγύλην νήσον, ἧς ἡ περιφέρεια ὑψοῦτο δι' ἡρέμου ἀνωφερίας ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ ἀνέβαινε πρὸς τὸν κρατῆρα σχηματίζουσα εἶδος τι θόλου ἔχοντος ὕψος 700 τοῦλάχιστον μέτρον. Ὁ τελευταῖος ἀγῶν τοῦ Τιτάνος ὑπῆρξεν ἡ ἀνάβριψις τερατώδους βροχῆς ἐκ σποδοῦ καὶ κισσῆρων καλυψάσης πᾶσαν τὴν ἐπιφανείαν τῆς νήσου διὰ στρώματος λευκανθίζοντος, οὗ τὸ πάχος ἐμετρήθη ἐπτὰ ἕως 13 μέτρων περίπου. Τότε ἐτελειώθη τὸ ἔργον τῆς πλάσεως καὶ τὸ ἠφαιστεῖον κατέπεσε πάλιν εἰς ἠσυχίαν. Ἦρκεν ἐξῆς ὁ ἀήρ καὶ ἡ βροχὴ ὅπως μετατρέψῃσι τὰ ἠφαιστειώδη ταῦτα συντρίμματα εἰς γῆν εὐφορον ἐπιδεικτικὴν ἀνθρώπων τε καὶ καλλιεργείας.

Τῷ καιρῷ δ' ἐκεῖνῳ καὶ ὁ Φοῖνιξ Κάδμος, περιτρέχων τὰς θαλάσσας πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐρώπης, θελχθεὶς ὑπὸ τῆς καλλονῆς τῆς νήσου ταύτης, ἐθεμελίωσεν ἐν αὐτῇ τὴν πρώτην πόλιν ἧς τὴν κυβέρνησιν ἀφήκεν εἰς Μεμβλιάρην, τὸν ἴδιον συγγενῆ, ὅπως αὐτὸς ἀκολουθήσῃ ὁδῶν πρὸς τὴν Βοιωτίαν. Ἀλλ' ὁ ἠφαιστεῖος θόλος ἦν ἐπὶ ὑπὸ νόμου. Καὶ ἰδοὺ αἴφνης αὐτὸς ὁ κρατῆρ καταπίπτει συμπαράσῳρον εἰς τὴν ἄβυσσον ὅλον τὸ κέντρον τῆς νήσου μὴδὲν δὲ ἄλλο καταλείπων ἢ κρημνώδη χεῖλη, οἷα βλέπομεν αὐτὰ τὴν σήμερον. Πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ τῶν δύο τρίτων σχεδὸν τῆς περιφέρειας ἐκτείνεται ἡ κυρία νήσος Θήρα σχηματίζουσα μεγάλην ἡμισέληνον πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν καίται ἡ νήσος Θηρασία νοτιοδυτικῶς δὲ καὶ μεταξὺ τῶν δύο τὸ μικρὸν Ἀσπρονήσιον. Μεταξὺ τῶν συντριμμάτων τούτων τῆς παλαιᾶς Καλλίστης, ἡ θάλασσα σχηματίζει ἐκτεταμένον πέλαγμα, εὐρὸς ἔχον μίαν λεύγην καὶ πλέον, διευθυνόμενον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μεταξὺ κρημνωρῶν φρικτῶν καὶ ἐσπαρμένον μόνον κατὰ τὸ κέντρον ὑπὸ τινων μελάνων νησοδρίων μεταγενεστέρων χρόνων.

Ἐθέλει νομίση τις ὅτι παρὰ τὸ μῶς εἰκοτολογῶ περὶ τῶν ἀρχαίων μεταβολῶν τῆς Θήρας, διότι ἐν αὐτῇ ἀνευρίσκομεν ἔτι νεαρὰ τὰ ἴχνη τῆς φοβερᾶς τῆς νήσου ἱστορίας, ὅποια καὶ τὴν ἐπιούσαν τῆς καταστροφῆς. Παρατήρησον μόνον μετὰ προσοχῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς δεξιομένης πανταχόθεν τὴν κυκλοτερῆ σχισμάδα, τοὺς ἀποβρωγυίας βράχους τῆς Θήρας, τῆς Θηρασίας καὶ τοῦ Ἀσπρονησίου ὁρθομένου κατὰ καθετόν ὑπὲρ τὰ 200 ἔτι μέτρα ἄνωθεν τῆς ἀβύσσου, καὶ θέλει ἀναγνωρίσει ἀμφοτέρωθεν ἐπὶ τῶν ἐσχισμένων πλευρῶν τῶν νήσων τούτων ἐντελῆ συμμετρικὰ ὀριζοντεῖων στρωμάτων διαφόρων χρωμάτων, ἐρυθρῶν, φαιῶν, ὑποπρασίνων, μελάνων, ὑπόχρωων καὶ λευκῶν ἀνταποκρινόμενων πρὸς ἀλλήλα.

(1) Πᾶσα ἡ περιγραφή τῆς νήσου ἐλήφθη ἐκ τῶν Fragments d'un voyage dans l'Archipel, δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ συναδέλφου καὶ φίλου μου Κ. Καρ. Βανουὰ ἐν τοῖς Archives des Missions scientifiques, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1830. Διὰ δὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν στατιστικὴν τῆς νήσου ἴδε ἱστορίαν καὶ γινόμενα τοῦ ἠφαιστείου καὶ τῶν ἠφαιστείων νήσων τῆς Θήρας, ὑπὸ τοῦ ἀδελφ. Régnes, εἰς 8ον 1842 καὶ Δεκινάλλα, γενικὴν στατιστικὴν τῆς νήσου Θήρας, εἰς 8ον ἐν Ἐρμουπόλει, 1830.

κατά τε τὸ αὐτὸ ὕψος καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν. Βλέπων οὕτω γυμνάς τὰς τακτικὰς τάξεις ἐπιστροφῆς ἀδύνατον ν' ἀμφισβιάσῃ ὅτι δὲν συνεκρότησαν μίαν καὶ μόνην νῆσον κατ' ἀρχάς. — Οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἀπόλωντο βεβαίως κατὰ τὴν δεινὴν τούτην καταστροφὴν. Δευτέρα ὅμως ἀποικία, 360 περίπου ἔτη μετὰ τὴν πρῶτην, ἦλθεν ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν νῆσον ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν Θήραν, ἀπόγονον τοῦ Κάδμου. Ὁ Θήρας, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσε ἐν Σπάρτῃ ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ὧν ἦν ἐπίτροπος, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, κατέλιπε τὸν χῶρον καὶ ἄγων τινὰς ὁπαδοὺς ἐν Σπάρτῃ καὶ τινὰς ἐξορίστους ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐγκατεστηκότας ἐν Λακωνίᾳ, ἀπῆλθεν ἀλλαγῆς εἰς εὐρεσιν τύχης. Προσημιθεῖς δὲ εἰς τὴν Καλλιῆστην, πολὺ ἐκπεπωκυῖαν τότε τῆς πρώτης λαμπρότητος, ἔκτισε πόλιν εἰς τὴν ἔδωκε τὸ ἴδιον ὄνομα. Ἐκτοτε ἡ Καλλιῆστη ἐκλήθη Θήρα λαβοῦσα θηρίου ἀγρίου ὄνομα, κάλλιστα ἀρμόζον αὐτῇ ἀπὸ τῆς τελευταίας καταστροφῆς, ὅπερ ἐτήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος· διότι τότε μόνον ἡ νῆσος, γενομένη χριστιανικὴ, ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Εἰρήνης (Sancta Irene, — Sainte Irène) προστάτιδος αὐτῆς, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο διακράτησεν ἐγένετο ὑστερότερον Σαντορήνη (Santorin).

« Ἀλλὰ, μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ἡ διοίκησις δικαίως ἐπεθύμησε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰς ἀνεγερθείσας πόλεις τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα. Διότι, ὅταν ἔχη τις τοιαύτην ἱστορίαν, κατὰ πάντα τρόπον ἀνάγκη ν' ἀναζωοπυρῆ καὶ καθιερῆ τὰς μεγάλας ἀναμνήσεις. Οὕτως ἀνηγέρθη πόλις Σπάρτη κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταυγέτου καὶ ἐγένετο ἔδρα τῆς νομαρχίας Λακωνίας, ὅπως μὴ τοιοῦτον ὄνομα ἀφαισθῆ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ χάρτου. Ὁμοίως δὲ, ἐπειδὴ ἀδύνατος ἐφαίνετο ἡ μεταλλαγὴ τοῦ ὀνόματος Σαντορήνη, ἀπεδόθη ταύλαχιστον εἰς τὴν κυρίαν πόλιν τῆς νήσου τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Θήρα ἢ Φηρά μετὰ τῆς αἰολικῆς παραφθορᾶς (4).

« Ἡ πόλις αὕτη καίται κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡμισελήνου κέντρον ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ βράχου ἐφ'

(4) Ὅτι ἡ λέξις Φηρά εἶναι αὐτὴ ἡ λέξις Θήρα, μετατροπῆ τοῦ Θ εἰς Φ κατὰ τὴν αἰολικὴν τῶν ὀνομάτων ἀντιθετικὴν κλπ. καὶ καταβιβασθέντος τοῦ τόνου ἐπὶ τῆς ληγουσας, εὐδαμῆ ἀμφισβιάσῃ· ἀλλὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὅτι τὸ ὄνομα Φηρά ἐδόθη τῇ πόλει ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἶναι ἐσφαλμένον· διότι ἡ ὀνομασία αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ Φηροσταζάνου ἔμεινε παρὰ τῶν λαῶν τῆς νήσου τὴν νῆσον ἀποκαλοῦντι Σαντορήνην. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ἠθεωρήθη ἡ διατήρησις βαρβαρικοῦ ὀνόματος, ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις ἀπέδωκεν εἰς τὴν Σαντορήνην τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, Θήρα ἢ καὶ πάντες νῦν χρῶνται ἀνεκκόπου, ἀπαρμόζοντες μάλιστα αὐτὸ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῆς νήσου, ἣν μόνον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου διὰ τοῦ παρεμφερῆ ὀνόματος ἀποκαλοῦσι Φηρά. Σ. Μ.

οὐ κρέμαται ὡς φωλεὰ χελιδόνος ἐπὶ κορυφῆς τοῦ χου. Μικραὶ λευκαὶ οἰκίαι, θολωταὶ ἢ μετὰ δωμάτων, φαίνονται ὑποστηριζόμεναι ἀμοιβαίως κλιμακῶδον ἐπ' ἀλλήλων, καὶ ἐχόμεναι κατὰ τῶν ἐλαχίστων ἐξοχῶν τῶν βράχων ἀναρριχθῶνται ἐπὶ τοῦ λόφου μετὰ φοβερὰς παρατολίμιας. Νομίζεις ὅτι ἡ πόλις συμπεσιθεῖσα ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἀδύσου φοβεῖται μήπως ἀφῆλῃ τι ἀπὸ τῆς καλλιεργείας τῶν εὐφορωτάτων ἀγρῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ χεῖλους τοῦ βράχου καταβαίνουσιν ἡρέμα ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

« Τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ ἀγκυροβολήσῃσι παρὰ τὸν βράχον τοῦτον τὸν ὑπὸ τῆς πόλεως ἐστειμένον, διότι πόδας τινὰς μακρὰν τῆς πέτρας, ἐφ' ἧς ἀποβαίνει τις διὰ λέμβου πλησιάζων, ἀρχεται θάλασσα ἀνευ βοθοῦ. Κάτωθεν δὲ τοῦ ἐκ βράχων τεῖχους στενὴ μόνον προκυμαία ὑπάρχει ἐκ βέτον διεβρηγμένου ὑπὸ τῶν κυμάτων βικίως πάντοτε ἐπιπτόντων, καὶ τινες θολωταὶ καλύβαι εἰς σχῆμα τῶν βουνοῦ ὅπως φυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν καταπτώσεων τῶν βράχων, οὓς αἱ θύελλαι ἀποσπῶσιν ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ ἐκ σποδοῦ ψαφαροῦ καὶ εὐθρυβοῦς στρώματος ὑφ' οὗ περιζώννυντο. Πάροδος δὲ στενὴ ἐσκαμμένη ἐπὶ τῆς καθέτου πλευρᾶς τοῦ βράχου ἀναρριχάται ἐλισσομένη μέχρι τῆς πόλεως. Ἐκεῖ τοῦ καιροῦ ὄντος ζοφώδους καὶ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἀνέμου ἐγείροντος κύματα μέλκνα μετ' ἀρριζούσης κορυφῆς ὁ θεατῆς ἰλιγγιᾶ ἀνευ τῆς ἀδύσου κρεμάμενος. Ἀναμφιβόλως ὑπήρξαν αἰετοὶ φοικώδεις μῦθοι περὶ τῶν καταχθονίων θεοτήτων τῆς χώρας τούτης.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΕΛΕΗΜΩΝ ΕΤΑΙΡΙΑ.

ΑΘΗΝΑΙΟΝ.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

Συνάπτομεν καὶ τὰ τρία ταῦτα ἰδρύματα, διότι, κοινωφελέστατα καὶ τὰ τρία, καὶ τὰ τρία πληροῦσι κοινωρικὴν ἀνάγκην.

Τῆς Ἐλεήμονος Ἐταιρίας ἡ σύστασις χρονολογεῖται ἀφ' ἐνὸς ἔτους· χάρις ὅμως εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ χριστιανικὸν ζῆλον τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου αὐτῆς, τοσοῦτον ἐπέφερον ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ διαστήματι ὕλικόν καὶ ἠθικὸν καρπὸν, ὥστε, τὸ καθ' ἡμᾶς, ἡ ἔταιρία αὕτη πρέπει νὰ ταχθῆ μετὰ τῶν ὠραιοτάτων θεσμοθετημάτων τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Τὴν 30 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου, συνελθόντων πολλῶν εἰς συνεδρίασιν, ὁ ἀντιπρόεδρος Κ.

Κωνστ. Νέγρης ἀνέγνω ἔκθεσιν περὶ τῶν πράξεων τῆς ἔταιρίας, μετὰ προσοχῆς καὶ κατανύξεως ἀκουσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀκροατηρίου. Καὶ ἡ μὲν ἔκθεσις μετὰ τοῦ ἀπολογισμοῦ ἐκδίδεται ὅσον οὕτω ἡμεῖς δὲ, συνετριμμένην ἐπιέχοντες τὴν καρδίαν, σπεύδομεν νὰ συστήσωμεν ἀπὸ τοῦδε πρὸς τοὺς φιλοanthρώπους τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀτέγκτους τὰ σπλάγχνα ἀποτεινόμεν τὴν αὐτὴν σύστασιν, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θέλει θερμοανθῆ καὶ αὐτῶν ἡ καρδία. Τὸ ἔργον τῆς Ἐλεήμονος Ἐταιρίας εἶναι καὶ ἠθοποιόν. Ὁ συνεισφέρων ἄρα τὸν ὄβολόν αὐτοῦ δὲν σώζει ἀπὸ μόνης τῆς πείνης τοὺς λιμώττοντας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς, εἰς ἣν καὶ ἄκοντας βίπτει αὐτοὺς ἡ πείνα.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Νέγρη μαθητόμεν ὅτι οὐκ ὀλίγα πλάσματα τοῦ Θεοῦ ἔσωσαν ὁ ζῆλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἀπὸ τοῦ χάους τῆς κακοθείας, καὶ ὅτι πολλῶν πλείονα θὰ ἔσωζεν ἂν τινες τῶν εὐπόρων δὲν ἤρουντο ν' ἀποτίσωσι τὴν εὐτελεῆ αὐτῶν συνδρομῆν, ἢ δὲν ἀπεποιούντο νὰ συνδράμωσιν εἰς μάλιστα καὶ νὰ κηρύξῃ δὲν ἠρυσθῆσαν ὅτι « ἡ ἐλεημοσύνη δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὰς ἀρχάς του ».

Ἡ Ἐλεήμων Ἐταιρία, ἐκ μικροτάτων ὀρηθήσασ, ἐνοικίασεν εὐάερον καὶ εὐρύχωρον οἰκίαν ἀντὶ 200 δρ. κατὰ μῆνα, ἐν ἧ, διατηρουμένη, ὡς ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδομεν, μετὰ σπανίας καθαριότητος, περιθάλλονται περὶ τοὺς πενήτηκοντα ἀνάπηροι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ ἀφ' ἧς διανέμονται καθ' ἑβδομάδα ἄρτος καὶ χρήματα πρὸς τριακοσίους περίπου πτωχοῦς. Θαυμαστὴ δὲ ἡ πρόνοια καὶ θαυμαστότεροι οἱ κόποι τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἄτινα, εἰσδύοντα καὶ εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς πόλεως, ἐξκαρτεροῦσι τοὺς ἀληθῶς ἐνδεεῖς ἀπὸ τῶν ἐργολάθων τῆς ἐνδεείας. Οἱ ἐργολάθοι οὗτοι, λέγει ὁ Κ. Νέγρης, συνεκρότου τακτικὴν ἔταιρίαν, ἔχουσαν καὶ προέδρους καὶ ἀντιπροέδρους καὶ γραμματεῖς καὶ ὄργανα, ὄργανα ἐπικειτάς, ἄτινα στρεβλούμενα ἀπανθρώπως ἐξ ἀπαλῶν ἐνύχων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων γονέων, ἐκίνουν εἰς ἔλεον τοὺς φιλοanthρώπους. Μόλις ὅμως φωραθέντες ἐγένοντο ἄρανοι.

Ὁ Κ. Νέγρης ἐπήνεσε, καὶ δικαίως, τὸν πρόεδρον τῆς ἔταιρίας Κ. Δημ. Μαυροκορδάτον διὰ τε τὸν ζῆλον καὶ τὰς ἀδράς αὐτοῦ συνεισφορᾶς, πρὸς τούτω δὲ καὶ τὸν Κ. Παῦλον Σκουλούδη, ὅστις, καὶ τοι προσέβη, καὶ ὑπὲρ νέον μοχθεῖ χάριν εὐδωδέσεως τοῦ θεακρῆστου ἔργου τῆς ἔταιρίας (4). Μετριοφρονῶν ὅμως ἐσιώπησεν ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἐκ τῶν πρώ-

(4) Τὸν αὐτὸν ἔνθερον ζῆλον ἔδειξεν ὁ Κ. Π. Σκουλούδης καὶ ἐπὶ τῆς πανωλήθρου χολέρας τοῦ 1834 ἔτους, ἐγκαρτερήσας ἐν Ἀθήναις καὶ κοπιῶν ὑπὲρ τῶν νοσούντων ἕτε καὶ ὑπουργοὶ ἀνεχώρησαν. Καὶ ὅμως, ἐνῶ καὶ πρὸς τοὺς δραπέτουσαντας δημοσίους λειτουργοὺς ἰθαφιλεθῆσαν παράσημα, αὐτοῦ τὰς ἀθερμητέους καὶ ἐξαιρέτους ὑπηρεσίας παρέβλεψεν ἡ ἐξουσία.

των στηριγμάτων τῆς ἔταιρίας, καὶ ὅτι, εὐεργετήσας ἤδη τὴν κοινωνίαν διὰ τῆς χρηστῆς ἀγωγῆς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ εὐεργετῶν αὐτὴν καὶ διὰ τῆς ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν συντόνου ἐνεργείας. Ἴδου ἄνδρες τιμῶν καὶ εὐγνωμοσύνης ἄξιον παρὰ τοῦ ἔθνους.

Ἐν δὲ τῷ Ἀθηναίῳ, μετὰ τὸν ἀρχιμανδριτικὴν Λυκοῦργον, ἀγορεύσαντα, ὡς εἶπομεν, τὴν 2 Ἰανουαρίου, ὠμίλησαν τὰς μετὰ ταῦτα Κυριακὰς οἱ ΚΚ. Ν. Λεβαδέως περὶ τῶν ἀπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα μεταδιδόμενων ἐλαττωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων· Ν. Δραγοῦμης περὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν λογίων· Ι. Στροῦμπος περὶ φυσικῶν ἀντικειμένων ἐρμηνευθέντων καὶ διὰ πειραμάτων· Κ. Παπαρήγγουλος περὶ τῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ στάσεως τοῦ Νίκα καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας· Ἰω. Σούτσος περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φυσικῶν περιστάσεων εἰς τὴν πολιτείαν· Δ. Κοκίδης περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων· Η. Καλιγᾶς περὶ φυλακῶν καὶ καταδικῶν, καὶ Σ. Κουμανοῦδης περὶ φιλελληνισμοῦ.

Συγχρόνως ἤρξατο τῶν παρεδόσεων αὐτῆς καὶ ἡ Ἐταιρία τῶν φίλων τοῦ λαοῦ· τὰ μέλη μάλιστα τούτης κηρύττονται καὶ πλέον τῶν τοῦ Ἀθηναίου ἄξια ἐπαίνου· διότι, ἐνῶ ταῦτα ἀποτεινόνται πρὸς ὀρισμένην καὶ περιορισμένην τάξιν τῆς κοινωνίας, ἐκεῖνα, ἔχοντα τὰς πύλας ἀνοικίας πρὸς πάντα τὸν προσερχόμενον, κοπιῶσιν ἵνα γίνωσι καταληπτὰ καὶ πρὸς τὸν ἐσχατὸν πολίτην, ἵνα διδάξωσι καὶ ἵνα διεγείρωσι τὴν φιλοτιμίαν, τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀγάπην, τὸ πρὸς τὴν πολιτείαν εἶδος, τὴν πρὸς τοὺς νόμους ὑποταγὴν πάντων ἀνεξαιρέτως.

Τὴν 2 Φεβρουαρίου ἤρξαντο καὶ τῆς ἔταιρίας ταῦτα· αἱ παρεδόσεις, προκλήσαντος τοῦ προέδρου Κ. Α. Γ. Σούτσου περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἔταιρίας, καὶ μετ' αὐτὸν ἀποτεινάντος τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ρομπότου λόγους ἀγάπης καὶ ἠθικῆς πρὸς τὸ ἀκροατήριον ἢ ἠθικὴ αὕτη διδασκαλία θέλει ἐξακολουθεῖ τακτικῶς καθ' ἑβδομάδα.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ μαθήματα τῆς ἔταιρίας ταύτης εἶσι σχεδὸν καθημερινὰ (πλὴν τῆς Τετάρτης) ἐδίδαντο μέχρι τοῦδε οἱ ἐξῆς:

1. Α. Α. Σούτσος πολιτικὴν καὶ βιομηχανικὴν οἰκονομίαν.
2. Δ. Κοκίδης, γεωγραφίαν ὑπὸ ἐμπορικὴν καὶ πρακτικὴν ἰδίως ὄψιν.
3. Ι. Σέχος, πρακτικὴν Γεωμετρίαν.
4. Μ. Ν. Δραγοῦμης, ἐμπορικὸν δίκαιον.
5. Ν. Π. Δηλιγιάννης, περὶ τῶν δικαιομάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτου.
6. Ι. Παρβάνογλου, ἱστορίαν.
7. Πρινόπουλος, κοσμηματογραφίαν καὶ ἰχθυογραφίαν.

Ὅτι ὁ λαὸς ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοιούτων παρὰδόσεων μαρτυρεῖ ἡ μεγίστη συρροή τῶν ἀκροατῶν καὶ εἰς τῶν δύο Συλλόγων τὰς αἰθούσας, μάλιστα εἰς τὴν τῶν *Φίλων τοῦ λαοῦ*, καὶ ἡ συντονωτάτη προσοχή μεθ' ἧς ἀκροάζονται. Τὸ καθ' ἡμέρας, πολλάκις παρευρεθέντες εἰς ἀμφοτέρων τῶν Συλλόγων τὰς παρὰδόσεις, ὁμολογοῦμεν ὅτι μετὰ πολλῆς συντριβῆς εἶδομεν τὴν προθυμίαν τοῦ συρρέοντος πλήθους, καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχόμεθα ὑπὲρ τῆς εὐδοώσεως τῶν εὐγενῶν τούτων ἀγώνων. Καὶ μόνον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀργολογίας ἂν κατορθωθῆ ἢ ἀπαλλαχθῶσιν οἱ πολῖται, μέγα ἔσται τὸ κατόρθωμα.

Ἄλλ' ὡς πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι γινόμενα, οὕτω καὶ τὸ *Ἀθήναιον* καὶ ἡ *Φιλολαοὺς ἑταιρία* δὲν ἀπέφυγον τῶν ψιθύρων καὶ πικροχόλων τὴν φιλοκέρτομον λαλίαν· ἀλλὰ τὰ μέλη αὐτῶν ἔχουσι βαθεῖαν τὴν συνκρίσθησιν ὅτι ἐκπληροῦσιν ἀπλῶς καθήκον, οὔτε αὐξήσιν κλέους, οὔτε ἐλάττωσιν ἀδοξίας ἐπιζητοῦντες· καθόσον τὰ μὲν ὡς καθηγηταὶ, τὰ δὲ ὡς ἐρμηνεύοντα διὰ τῆς γραφῆς τὰς ἰδέας αὐτῶν, οὐδεμίαν εἶχον ἀνάγκην νὰ ἀναλάβωσι νέον ἀγῶνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

MARTIOY 1, 1866.

Ἀντὶ τοῦ Κ. Παναγιώτου Σούτσου, παραιτηθέντος, διωρίσθη ἔφορος τῆς Δημοσίας καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης ὁ Κ. Κωνστ. Φραξρίτης.

Ὁ βασιλεὺς μέλλει νὰ ἀπέλθῃ εἰς Θήραν ὅπως ἴδῃ τὰ ἐκεῖ περίεργα ἠφαιρίστεια φαινόμενα. Λόγος δὲ γίνεται καὶ περὶ περιοδείας τῆς Α. Μ. εἰς Πελοπόννησον.

Τὸ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον τῆς Γαλλίας ἀπέστειλεν εἰς Θήραν δύο ἐπιστήμονας, τοὺς ΚΚ. Fouquet καὶ de Verneuil.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—•••••

Ἡ ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ. Ἡ νῦν βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας ἔχει ἰδιάζοντα σεβασμὸν πρὸς τὴν *Παρθένον τῆς Λήθης* (*Virgen del Olvido*). Ὁσάκις ἡ αὐτῆς Μεγαλειότης μέλλει νὰ προσθέσῃ καὶ νέον βλαστὸν εἰς τὸν βασιλικὸν τῆς Ἰσπανίας οἶκον, προστάσσει ὅπως μετενεχθῆ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Μαδρίτης ἢ ἐν λόγῳ εἰκὼν καὶ διατηρεῖ αὐτὴν καὶ ἓνα μῆνα μετὰ τὴν ἀνάβρωσιν. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ τελευταίου τοκετοῦ τῆς βασίλισσας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τολέδου ἀπῆλθεν ὅπως λάβῃ τὴν εἰκόνα ἐκ τῆς μονῆς τοῦ *San Pascual*, ἐν *Aranjuez*. Ἡ *Παρθένος τῆς Λήθης* εἶναι πλουσιωτάτη τὰ κοσμήματα καὶ οἱ πολῦτιμοι αὐτῆς λίθοι εἰσὶ μεγίστης ἀξίας.

—
 Ἄδεις τοῦ ἐν τῷ 582 φυλλαδῷ αἰρίγματος καὶ τοῦ γρίφου.

—
 Θήρα. — Ἡρα.

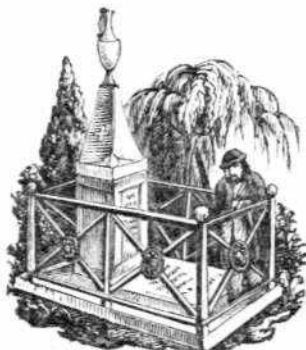
—
 Ἐρις καὶ ἀσυμφωνία μισητά.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

—
 Ἀπὸ Θεοῦν ὑπέριστατον τῶν παραρχαίων χρόνων
 Λαμπρῶς ἐπικαθήμερον τῶν Ὀλυμπίων θεῶν,
 Εἰς κτήνος ταπεινότατον εὐθὺς μετεβάλλεις
 Ἐν κεφαλῇ καὶ τράχηλῳ ὁμοῦ συναποβάλλεις.

—
 Τ. Δ. Α.

ΓΡΙΦΟΣ.

ΩΣ

